

**Zajednički program *One UN* i
budžetski okvir za
Bosnu i Hercegovinu
2015-2020. godine**

Okvir razvojne pomoći Ujedinjenih naroda

Izvještaj o rezultatima UN-a za 2019. godinu
septembar 2020.

[neslužbeni prevod]

Sadržaj

Kontekst izvještavanja	3
Ključna postignuća tokom 2019. godine	4
Tematsko područje 1. Vladavina prava i sigurnost ljudi.....	4
Utvrđeni razvojni trendovi i izazovi	4
Ključna dostignuća	7
Tematsko područje 2. ODRŽIV I UJEDNAČEN RAZVOJ I ZAPOSŁJAVANJE	11
Utvrđeni razvojni trendovi i izazovi	11
Ključna dostignuća	12
Tematsko područje 3. SOCIJALNA UKLJUČENOST: OBRAZOVANJE, SOCIJALNA ZAŠTITA, DJEČIJA ZAŠTITA I ZDRAVSTVO	17
Utvrđeni razvojni trendovi i izazovi	17
Ključna dostignuća	19
Tematsko područje 4. OSNAŽIVANJE ŽENA	24
Utvrđeni razvojni trendovi i izazovi	24
Ključna dostignuća	26
Zajedničko djelovanje UN-a (<i>Delivering as One</i>)	31
Finansijska tabela UNDAF-a po pojedinačnom stubu i ishodu	32

Kontekst izvještavanja

Bosna i Hercegovina (BiH) je u 2019. godini prošla kroz jedan dugačak i kompleksan proces uspostave vlasti nakon opštih izbora koji su bili organizovani u oktobru 2018. godine koji još nije završen uzimajući u obzir zastoj u uspostavi vlasti u entitetu Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH). Zastoj i kašnjenje u uspostavi vlasti u BiH je primarno bio vezan za fundamentalno neslaganje u vezi nadležnosti na različitim razinama vlasti u BiH kao što je bilo naglašeno u pogledu perspektive BiH da slijedi put ka članstvu u NATO savez te dostavi odgovarajuću dokumentaciju NATO.

Dugo očekivano mišljenje Evropska komisija na zahtjev BiH za članstvo u Evropsku Uniju (EU) koje je dostavljeno u maju 2019 je predstavilo nekoliko uslova te podcrtalo nekoliko ozbiljnih zamjerki koji se tiču dugogodišnjih strukturalnih i finansijskih izazova u zemlji. Problemi koji se trebaju riješiti su kompleksni, duboki i višeslojni što će zahtijevati dosta vremena da se riješe. Mapa puta koja je predstavljena zahtjeva jedan kompleksan angažman od strane predstavnika vlasti u BiH i samu zemlju. Zaključak Evropske komisije predstavljenu u mišljenju označava BiH kao najnespremniju zemlju na zapadnom Balkanu za članstvo u EU.

BiH još uvijek nema sveobuhvatnu razvojnu strategiju koja bi odredila razvojne ciljeve za cijelu državu. Naslanjajući se na napore međunarodne zajednice u BiH, nove reformska agenda za period 2019-2022 je pripremljena od strane predstavnika vlasti u BiH. Entitetske vlade su usvojile Zajedničku socioekonomsku reformu za period 2019-2022 10. oktobra 2019. godine dok je Vijeće ministara to isto učinilo početkom 2020.godine. Uz podršku UN-a, vlasti su izradile nacrt Okvira Ciljeva održivog razvoja za Bosnu i Hercegovinu do 2030. godine. Zemlja je pripremila svoj prvi dobrovoljni izvještaj i predstavila ga s velikim uspjehom na Političkom forumu na visokom nivou krajem 2019. godine.

Ekonomski rast u BiH iznosio je 3,2%, što je manje u poređenju sa 3,6% u 2018. godini, slijedeći regionalni trend usporavanja direktnih stranih ulaganja i oslanjajući se mahom na potrošnju. Nezaposlenost je i dalje visoka sa stopom od 15,7%, pred veće nezaposlenosti mladih od 47,3%. Prema Globalnom izvještaju o konkurentnosti iz 2019. godine, zemlja se nalazi na 92. mjestu od 141 zemalja, što pokazuje da je privreda i dalje daleko od „granice“ konkurentnosti, usljed strukturalnih faktora, poput nedostatne uprave, loše infrastrukture, niske stope usvajanja tehnologija, neformalnosti tržišta rada i niske inovacijske sposobnosti. Investitori, uključujući poslovne poduzetnike povezane s dijasporom, oklijevaju kod ulaganja u BiH zbog političke nestabilnosti i administrativnih barijera. Zemlja je i dalje izložena opasnostima od prirodnih i katastrofa uzrokovanih ljudskim faktorom, prije svega poplava. Intenzitet ugljika doprinosi najvećem zagađenju zraka u Evropi, što ima za posljedicu jednu od najviših prosječnih stopa smrtnosti od onečišćenja zraka u svijetu. Postepena degradacija voda, zraka, šuma i poljoprivrednog zemljišta i dalje dovodi održivi rast u opasnosti.

Ostvaren je tek manji napredak u ljudskim pravima u 2019. godini. Zemlja se i dalje suočava s problemima kod upravljanja izbjeglicama i migrantima na svom teritoriju. Indeks humanog razvoja za Bosnu i Hercegovinu u 2019. godini iznosio je 0,769, što je svrstava među zemlje visoko u kategoriji humanog razvoja. I dalje ostaje krhka država, na 86. mjestu od 178 zemalja u 2019. godini prema Indeksu krhkih država, kao rezultat političke nestabilnosti i složenog uređenja, nezadovoljavajuće izrade politika i kapaciteta za realizaciju, što opet dovodi do neuspjeha u jačanju potencijala rasta zemlje, neučinkovitih javnih usluga i korupcije, te demografskih pritisaka pogoršanih sve većim nejednakostima. I dalje su prisutni nedostaci kod učinkovitosti i nepristranosti pravosuđa. Od 2013. godine, oko 250.000 (od ukupno 3,5 miliona stanovnika) napustilo je zemlju, od čega 93.000 samo u posljednje dvije godine.

UNCT u BiH se u svom radu rukovodi **Okvirnim programom razvojne pomoći Ujedinjenih naroda (UNDAF) za razdoblje 2015. do 2020.** godine, kojeg je Vijeće ministara BiH usvojilo dana 14. maja 2015. te formalno potpisalo 15. juna 2015. godine. U okviru UNDAF-a za razdoblje 2015-2020. godine usaglašeno je trinaest rezultata u četiri strateška područja koja odgovaraju potrebama zemlje i oslanjaju se na komparativne prednosti UN-a i to: Vladavina prava i sigurnosti ljudi, Održivi i ujednačen razvoj i zapošljavanje, Socijalna uključenost (obrazovanje, socijalna zaštita, dječija zaštita i zdravstvo) i O snaživanje žena. UNDAF je operacionaliziran kroz četiri (4) dvogodišnja zajednička plana rada UN-a na razini rezultata i aktivnosti koje odgovaraju četirima UNDAF-ovim područjima fokusa. Planovi se izrađuju svake dvije godine u bliskim konsultacijama s relevantnim tijelima u BiH, a usvaja ih Zajednički upravni odbor BiH/UN (Odbor). S ukupnom odgovornošću koordinacije i monitoringa provedbe UNDAF-a u BiH, Odbor daje strateške smjernice i vrši nadzor nad provedbom UNDAF-a tokom 2015-2020. godine, usvaja zajedničke planove rada UN-a i razmatra godišnje

izvještaje. Sačinjavaju ga predstavnici vlasti sa razine BiH, entiteta i Brčko distrikta, pored predstavnika UNCT-a.

U skladu s odlukom Vijeća ministara BiH sa 146. sjednice održane 18. juna 2018. godine, UNDAF je produžen za godinu dana, do 2020. godine, kako bi se proces pripreme za sljedeći UNDAF za BiH bolje uskladio sa izbornim ciklusom kao i određenim ključnim procesima planiranja u BiH. Odbor je dana 25. marta 2019. godine usvojio finalni dvogodišnji planski ciklus za 2019. do 2020. sa ZRP-ima za ovo dvogodišnje razdoblje u indikativnom iznosu od 125,3 miliona USD.

Prema procjenama, cjelovita implementacija UNDAF-a zahtijevat će **ukupno 264.592.034 USD**. Navedeni iznos uključivao je okvirnih 54.871.620 USD iz redovnih ili osnovnih resursa i projiciranih 78.533.932 USD iz ostalih izvora, uključujući i izvore mimo osnovnih. Ukupni procijenjeni nedostatak sredstava tokom izrade UNDAF-a iznosi 131.186.482 USD, a koji se prema očekivanjima treba mobilizirati tokom provedbe UNDAF-a. Do kraja 2019. godine, nakon četiri godine provedbe, **kolektivna realizacija UNCT-a iznosi 327,98 miliona USD ili 123,96% od indikativnog petogodišnjeg UNDAF-ovog budžeta**. Planirana realizacija 2019/2020. godine, kako je opisano u Zajedničkim planovima rada za 2019-2020. godinu, iznosila je 125,3 miliona USD, čime je **ukupna vrijednost šestogodišnjeg UNDAF-a iznosila 375,96 miliona USD**.

U tom kontekstu, UNCT priprema zajednički godišnji izvještaj UN-a o ostvarenim rezultatima kao informaciju Odboru i ostalim partnerima u BiH o postignućima i napretku ostvarenom u provedbi UNDAF-a za BiH za razdoblje 2015-2020. Predmetni izvještaj daje sažetak i naglašava ključne razvojne rezultate postignute u BiH tokom 2019. godine uz podršku UN-a u petoj godini provedbe UNDAF-a.

Ključna postignuća tokom 2019. godine

Tematsko područje 1. Vladavina prava i sigurnost ljudi

Tematsko područje 1. ili UNDAF-ov Prvi stub ima za cilj doprinijeti poboljšanju vladavine prava i sigurnosti ljudi kroz promociju pristupa pravdi, nediskriminacije i ravnopravnosti, fokusirajući se na mirno rješavanje sukoba, pomirenje, poštivanje različitosti, kao i jačanje sigurnosti zajednice, uključujući snažniju zaštitu djece u kontaktu i sukobu sa zakonom, učinkovito upravljanje eksplozivnim ostacima rata i jačanje prevencije i spremnosti za katastrofe.

UNDAF-ovi namjeravani rezultati

- Osigurati pristup pravosuđu kroz mehanizme za mirno rješavanje sukoba, pomirenje i poštivanje različitosti;
- Osigurati pristup pravima za osobe sa statusom izbjeglica u skladu s međunarodnim standardima;
- Osnažiti prevenciju, krivično procesuiranje trgovaca ljudima i zaštita žrtava trgovine ljudima;
- Snažnija prevencija krijumčarenja narkotika, uzgoja i procesuiranje predmeta distribucije;
- Smanjiti broj eksplozivnih ostataka rata i viška naoružanja;
- Ojačati prevenciju, rano otkrivanje i procesuiranje predmeta korupcije;
- Poboljšati kapacitete za sprječavanje oružanog nasilja;
- Investirati u sprječavanje katastrofa uzrokovanih prirodnim i ljudski izazvanim opasnostima.

Ishodi povezani s UNDAF-om: 1, 2. i 3.

Utvrđeni razvojni trendovi i izazovi

Za sigurnosni i pravosudni sistem u BiH još uvijek su prijeko potrebne dalje reforme i usklađivanje zakonodavstva između različitih nivoa vlasti u BiH, što otežava dalju ciljanu pomoć UN-a u ovoj oblasti.

Trend povećanja broja izbjeglica i migranata koji ulaze u zemlju nastavio se i u 2019. godini. Tokom 2019. godine, od 29.126 dolazaka 27.674 osoba izrazilo je namjeru da zatraži azil. Većina i dalje dolazi ilegalno, kopnom iz Srbije ili iz Crne Gore. Tokom 2019. godine, vlasti u BiH registrirale su brojku ukupnih ilegalnih dolazaka u zemlju od 29,196 izbjeglica i migranata, što predstavlja rast od preko 21% u odnosu na 2018. kada je 24,067 ljudi stiglo u zemlju. Prosječno ih je stizalo preko 2.400 mjesečno. Sastav tokova migracija je mješovit. Najčešće prijavljene zemlje porijekla su Pakistan, Afganistan, Sirija, Iran, Irak i Bangladeš. Procjenjuje se da oko 9.000 migranata, tražitelja azila i izbjeglica ostaje u BiH i potreban im je širi spektar humanitarne pomoći na različitim lokacijama, posebno u Sarajevu, Tuzli i u Unsko-sanskom kantonu blizu granice s državom članicom EU Hrvatskom. Do 2019. godine nedostajali su adekvatni uslovi za prihvata posebno za ranjive osobe, poput djece bez pratnje i djece odvojene od roditelja, porodica s djecom, preživjelih žrtava seksualnog i rodno zasnovanog nasilja, LGBTI, starijih i bolesnih osoba, kako za formalno registrirane tražitelje azila, tako i za osobe koje su izrazile namjeru zatražiti azil. Izostalo je potpuno vlasništvo nad odgovorom te su osobe izložene riziku zaštite zbog nedostatka identifikacije i usluga (kapaciteti za prihvata, nedostatak skrbnika za djecu bez pratnje i djece odvojene od roditelja, pružanje zdravstvenih usluga izvan naznačenih centara, pristup pravima).

Učinkovit pristup azilu ostaje ključni izazov u BiH. Premda je kod 95% svih neregularnih dolazaka izražena namjera da zatraži azil, manje od 3% (784 osobe) je odabralo ili se uspjelo registrirati kao tražitelji azila i dostaviti svoje zahtjeve u Sektoru za azil. U 2019. godini donesene su 44 pozitivne odluke (41 osobi je dodijeljena supsidijarna zaštita i status izbjeglice za tri osobe), 41 osoba je dobila negativnu odluku, a za 988 osoba postupak azila obustavljen je prvenstveno zbog daljeg kretanja/promjene prebivališta koje nije bilo prijavljeno. U skladu s postojećim povećanjem migranata, azilanata i izbjeglica u zemlji, za lokalne aktere i humanitarno osoblje zaduženo za pružanje usluga seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prevenciju rodno uslovljenog nasilja zabilježena je potreba kontinuirane senzibilizacije i izgradnje kapaciteta.

Unatoč napretku u BiH, djeca u pokretu i dalje su suočena sa pojačanim rizicima u velikoj mjeri usljed pritiska na sisteme za azil i zaštitu djece te kapaciteta za prihvata koji su nedovoljni i ispod standarda. Domaći sistem za zaštitu djece bez pratnje i djece odvojene od roditelja (UASC) u BiH – od identifikacije i registracije, do upućivanja i usluga zaštite – suočen je s pritiskom povećanog priliva izbjeglica i migranata. Navedeno je rezultiralo ograničenom identifikacijom i upućivanjem UASC-a, nedostatkom alata i sredstava za procjenu dobi i profiliranje porodica od strane državnih dužnosnika, kašnjenjima u dodjeli zakonskog skrbništva, nedovoljnim upravljanjem predmetima kod utvrđenih slučajeva, neodgovarajućim brojem objekata za smještaj UASC-a i pogrešnim informacijama među UASC-om o sigurnim i zakonskim mogućnostima za azil i/ili dalje kretanje. Saradnja s centrima za socijalnu zaštitu, posebno kako bi se osiguralo blagovremeno imenovanje skrbnika za UASC, pokazala se presudnom. Međutim, postoji potreba za njihovim daljim osposobljavanjem kako bi osigurali odgovarajuću zaštitu djeci u pokretu.

Ministarstvo sigurnosti je 2019. vodilo izradu nove Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2020-2024. godina, koju je Vijeće ministara BiH (VM) usvojilo 23. januara 2020. Strategija bi trebala pružiti osnovu za poboljšanje sistema suzbijanja trgovine ljudima u zemlji, prema preporukama GRETA-e i američkih TIP izvještaja.

U 2019. godini, Vijeće ministara BiH usvojilo je Izvještaj o realizaciji Revidirane strategije BiH za provedbu Aneksa VII Daytonskog mirovnog sporazuma iz 2017. godine u 2018, a isti je trenutačno i dalje na razmatranju pred Parlamentarnom skupštinom BiH. Vijeće ministara BiH tek je trebalo razmatrati Izvještaj o realizaciji Revidirane strategije BiH za provedbu Aneksa VII Daytonskog mirovnog sporazuma iz 2018. godine.

Ostvaren je značajan napredak u dodatnoj reformi sistema pravde za djecu te osiguranja pristupa djece pravdi, uključujući i institucionalizirane programe obuke, povećanu dostupnost mjera preusmjerenja u zajednici za djecu u sukobu sa zakonom te kontinuirano mentorstvo, *coaching* i nadzor nad pružateljima usluga podrške žrtvama i svjedocima. Uloga pružatelja podrške žrtvama i svjedocima dodatno je proširena kako bi podržala djecu i porodice nakon formalnih postupaka i podržala specifične slučajeve djece u sukobu sa zakonom. Podaci o djeci žrtvama i svjedocima unaprijeđeni su kroz razvoj specijaliziranih oblika prikupljanja podataka, uključujući bitne informacije za njihovu zaštitu tokom i nakon postupka. Metodologija uzimanja iskaza djece je usklađena s međunarodnim standardima te je potvrđena od strane Federalnog tužilaštva FBiH. Izostanak entitetskih strategija ili akcionih planova pravde za djecu i pripadajući monitoring i evaluacija te planovi izdvajanja još uvijek su značajno usko grlo u daljoj reformi pravosuđa sistema za djecu. Bile bi potrebne dalje

investicije za jačanje kapaciteta socijalnog rada i uslužnog sektora za rad s rizičnom djecom i porodicama kroz upravljanje predmetima i specijalizirane usluge te sa djecom u sukobu sa zakonom ispod 14 godina starosti.

U godini obilježavanja 30. godišnjice Konvencije o pravima djeteta (CRC), Odbor za prava djeteta objavio je Zaključna zapažanja o kombinovanom petom i šestom izvještaju Bosne i Hercegovine (BiH) dana 5. decembra 2019. godine. UN je podržao izradu nacionalnog izvještaja i Alternativnog izvještaja NVO-a o dječjim pravima, Izvještaja o pravima djece prema Konvenciji. Nakon temeljite revizije, Odbor je podsjetio BiH da poduzme hitne mjere u nekoliko oblasti, poput poboljšanja koordinacije provedbe Konvencije, osiguravanja nediskriminacije, najboljeg interesa djeteta, rješavanja problema zlostavljanja i zanemarivanja, poboljšanja obrazovanja, maloljetničkog pravosuđa i standarda života djece. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice usaglasilo je izradu novog Akcionog plana za djecu za period 2020- 2025. za rješavanje zapažanja Odbora.

U oblasti ljudskih prava, UN je uložio napore u organizovanje platformi koje su pružale obuku i brifinge za nacionalne aktere kako bi se pripremili za Univerzalni periodični pregled BiH (UPR) 2019. godine i za ključne diskusije između grupa civilnog društva u BiH i međunarodne zajednice. Te su platforme svim akterima pružile mogućnosti koordinacije i određivanja prioriteta u vezi s ljudskim pravima prije izrade preporuka o ljudskim pravima za UPP putem zasjedanja radnih grupa. U svjetlu UPP-a o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini 13. decembra 2019. godini, ovi procesi su pokazali da u BiH još uvijek nedostaju dovoljni i odgovarajući kadrovi za monitoring ljudskih prava, mehanizme praćenja i analize, akteri i grupe.

U oblasti borbe protiv korupcije, BiH je učestvovala u Mehanizmu pregleda provedbe (IRM) u okviru UN-ove Konvencije protiv korupcije (UNCAC), kao država koje je predmetom pregleda, ali i kao država stranka koja vrši pregled. Za Bosnu i Hercegovinu pregled su radili Mađarska i Portugal u prvom ciklusu pregleda za Poglavlja III i IV („Kriminalizacija i provedba zakona“ i „Međunarodna saradnja“). U drugom ciklusu pregleda poglavlja II i IV („Preventivne mjere“ i „Povrat imovine“), pregled za Bosnu i Hercegovinu su proveli Sjeverna Makedonija i Trinidad i Tobago. U 2019. godini, BiH je povećala svoje kapacitete u borbi protiv korupcije, uz učešće u popratnim sastancima radionica višestrukih aktera u kontekstu UNCAC Konvencije i njenih mehanizama kontrole u organizaciji UN-a, u cilju konsolidacije dokumenta rezultata usmjerenog na osiguravanje zajedničke vizije za sve aktere u Jugoistočnoj Europi u učinkovitom rješavanju problema korupcije u regiji. Predstavnici civilnog društva iz regije, uključujući i BiH, učestvovali su u tom događaju, te saradivali na zajedničkoj izjavi o rezultatima, koja je jasno istaknula konkretne i praktične korake ka jačanju saradnje u oblasti obuke i znanja, provedbe UNCAC Konvencije i njenog Mehanizma pregleda i kolektivne akcije, a koju su podržali svi učesnici tokom 2019.

BiH je aktivno saradivala i uključila se u Program kontrole kontejnera (CCP) dalje jačajući nacionalne kapacitete za sprječavanje neovlaštenog prometa drogom, krivotvorenom robom i drugom robom. Program kontrole kontejnera (CCP) je jedini sveobuhvatni program koji za cilj ima uspostavljanje međuagencijskih specijalizovanih jedinica kontrole teretnih vozila u morskim lukama, kopnenim graničnim prelazima i aerodromima u Bosni i Hercegovini, te regionalno i globalno. Kao rezultat toga, na godišnjoj osnovi (2019), UN je zabilježio stalni porast zapljena u Bosni i Hercegovini. Osim toga, BiH je proširila kapacitete za razmjenu informacija između agencija za provođenje zakona i razmjene najboljih praksi kroz okvir međuregionalne saradnje iz CCP-a, kroz studijske posjete i druge oblike bilateralne i multilateralne saradnje.

U oblasti sprečavanja pranja novca, BiH aktivno saraduje sa UN-om u oblasti sprečavanja pranja novca i borbi protiv finansiranja terorizma (AML/CFT). U 2019. godini 40 stručnjaka iz institucija za provođenje zakona i pravosuđe u Bosni i Hercegovini prošlo je niz serija praktičnih i interaktivnih treninga o paralelnim finansijskim istragama u svim predmetima teškog i organizovanog kriminala i pranja novca. Treninge je provela certificirana grupa UN-a od deset nacionalnih trenera za finansijske istrage, a koja je također završila izradu nacionalnog kurikulumu, koji će biti institucionaliziran u 2020. Što se tiče terorizma, BiH je aktivno koristila UN-ov priručnika za obuke na temu terorističkih boraca na stranim ratištima za osposobljavanje pravosudnih institucija u jugoistočnoj Europi, a koji je predstavljen 2017. godine i ažuriran 2019. godine sa prevodom na službene jezike u Bosni i Hercegovini.

U okviru Mape puta za održivo rješenje ilegalnog posjedovanja, zloupotrebe i prometa malokalibarskog i lakog oružja i pripadajuće municije na Zapadnom Balkanu do 2024. godine, koju su zajednički razvile vlasti Zapadnog Balkana, pod pokroviteljstvom Njemačke i Francuske, u koordinaciji s Evropskom unijom, UN je uspostavio strateško partnerstvo s Koordinacionim odborom BiH za malo i lako oružje, te je pomogao rješavanju nekih od gorućih potreba upravljanja granicom u zemlji kroz prizmu borbe protiv nezakonite trgovine oružjem u i izvan

granica BiH. Kapaciteti za prikupljanje podataka u Bosni i Hercegovini unaprijeđeni su nedavnim formiranjem Radne grupe za oružje pri Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske, koja je ojačala svoje kapacitete za poboljšanje prakse i alata kod prikupljanja i evidentiranja podataka o vatrenom oružju, uz podršku UN-a. Takvo proaktivno djelovanje i izgradnja partnerstva s različitim setom institucija u domeni upravljanja sigurnošću pokazao se kao presudan faktor uspjeha u radu UN-a.

UN-a je također prepoznat kao strateški partner Ministarstva odbrane/Oružanih snaga u budućem raspolaganju viškovima količina teškog naoružanja u zemlji. Ministarstvo transporta i komunikacija BiH prepoznalo je UN kao izabranog partnera u oblasti sigurnosti cestovnog prometa u BiH. Saobraćajne nesreće u BiH uzrokuju socioekonomski teret koji je vrlo visok i košta BiH više od 570 miliona eura svake godine, dok je broj smrtnih slučajeva u prometnim nesrećama dosegao 277 u 2018. godini. Potreban je stalni napor na poboljšanju sigurnosti na cestama u BiH i rješavat će se kroz Okvirnu strategiju BiH za sigurnost na cestama 2021-2025. U tom smislu, UN je razvio i dostavio programsku aplikaciju UN-ovom Fondu za sigurnost na cestama u 2019. Zajednički programski napor iskoristio je specifične prednosti UN-a, doprinoseći kroz jedinstveno djelovanje ukupnom cilju smanjenja broja smrtno stradalih u prometu u BiH. Program je primijenio inovativne pristupe i alate za rješavanje ovog gorućeg izazova.

Ključna postignuća

U 2019. godini, UN je postigao konkretan napredak prema indikatorima uspješnosti u oblasti sigurnosti ljudi i vladavine prava. UN-a se zalagao za bolji pristup pravnoj pomoći u BiH za tražitelje azila, izbjeglice, osobe pod supsidijarnom zaštitom, osobe bez državljanstva i osobe kojima je odobrena supsidijarna zaštita, raseljene i povratnike. UN je nastavio pružati podršku u pružanju besplatne pravne pomoći ugroženima, uključujući tražitelje azila, osobe kojima je odobrena međunarodna zaštita, osobama kojima prijeti apatridija, raseljenima i povratnicima. Pravna pomoć je osigurana za 15.695 osoba (uključujući povratnike, interno raseljene, tražitelje azila, izbjeglice, osobe kojima je odobrena supsidijarna zaštita, osobe bez državljanstva i one kojima prijeti apatridija), a psihosocijalna podrška pružena je 4.821 osobi, te skrbništvo za 106 djece bez pratnje i odvojenih od svojih porodica, odnosno djece tražitelja azila.

Pravosuđe u zemlji podržano je daljim razvojem kapaciteta mreže besplatne pravne pomoći u Bosni i Hercegovini. Uz podršku UN-a, izrađene su Standardne operativne procedure za pružatelje besplatne pravne pomoći kako bi se unaprijedila njihova pomoć žrtvama sukoba u vezi seksualnog nasilja/rodno uslovljenog nasilja. Izrađena je zbirka znanja u oblasti besplatne pravne pomoći te resursni paketi za obuku za nadležna ministarstva pravde u BiH.

Kao rezultat UN-ove regionalne podrške multilateralne saradnje među glavnim tužiteljima Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Srbije i Hrvatske, u BiH je identificirano pet predmeta za prenos pravosudnim institucijama u Srbiji i Hrvatskoj. Protokol o saradnji u slučajevima nestalih osoba između Instituta za nestale osobe Bosne i Hercegovine i Srbije potpisan je u julu 2019. godine.

Delegacija BiH, sa predstavnicima Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice i Ministarstva sigurnosti, učestvovala je na Svjetskom forumu na temu izbjeglica, uz podršku UN-a. BiH je 16. decembra službeno predala obećanja najavljujući mjere za učinkovitiji sistem azila i jačanje integracije kao rješenja za izbjeglice, osobe kojima je odobrena supsidijarna zaštita i korisnike Regionalnog stambenog programa.

UN se zalagao za učinkovit pristup postupku azila, izdavanje dokumentacije tražitelja azila i pristup pravima, uključujući blagovremeno imenovanje skrbnika za djecu bez pratnje i djece odvojene od roditelja i njihove kvalitetne zaštite, nesmetan upis u matične knjige novorođene djece migranata i osoba koje traže azil, slobode kretanja, pristupa zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i tržištu rada, za uključivanje izbjeglica i osoba kojima je odobrena supsidijarna zaštita kao korisnika zdravstvenog osiguranja u nacrt Zakona RS-a o zdravstvenom osiguranju i zakonodavstvu o socijalnom stanovanju, kao i za prošireni obim prava osoba kojima je dodijeljena supsidijarna zaštita. UN je osigurao kapacitete Ministarstva sigurnosti, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice, Službe za poslove sa strancima, Suda BiH, Ombudsmana BiH, centara za socijalnu zaštitu i relevantnih nevladinih organizacija u oblasti međunarodne zaštite/pristupa azilu. UN je podržao razmjenu kroz studijsku posjetu Italiji u oblasti upravljanja azila i migracija. Konkretan rezultat ovih aktivnosti je da tražitelji azila i izbjeglica u centrima imaju besplatan pristup pomoći i uslugama zaštite, pravnim uslugama, psihosocijalnoj podršci, hrani, sanitarnim čvorovima, neprehrambenim proizvodima i zdravlju.

Uz podršku UN-a, BiH je službeno predala četiri obećanja na Segmentu na visokom nivou o apatridiji u okviru 70. zasjedanja Izvršnog odbora UNHCR-a, održanog od 7. do 11. oktobra 2019. u Ženevi za izradu akcijskog plana za zaustavljanje apatridije do 2024. godine u okviru UNHCR-ove Globalne akcije planiranja ukidanja apatridije, poboljšanja registracije rođenih, osiguranja izdavanja dokumenata o državljanstvu i razrade procedure utvrđivanja apatridije. UN se zalagao za rješavanje preostalih pitanja osoba bez državljanstva i rizika od apatridnosti, kao i za bolju zaštitu osoba bez državljanstva, uključujući i pristup pravima, kao što je zdravstveno osiguranje u RS i socijalnog stanovanja u svim tekućim zakonodavnim dešavanjima. UN je Ministarstvu civilnih poslova organizovao tri događaja izgradnje kapaciteta i zagovaranja u BiH, s ciljem rješavanja pitanja osoba bez državljanstva, za 120 službenika i nevladinih organizacija. UN je organizovao 30 fokus grupa u vezi registracije rođenja/državljanstva za 316 osoba, a podaci su dobiveni za 937 osoba. Četiri pritužbe povezane s registracijom rođenih podnesene su Uredu ombudsmana BiH.

Krajem 2019. godine, 73 osobe su bile u riziku od apatridije zbog čekanja na registraciju rođenja/državljanstva i dvije osobe su bez državljanstva. UN je pomogao da se potvrdi rođenje/državljanstvo za 37 osoba, te registrira rođenje 17 novorođene djece tražitelja azila. RS je usvojila Zakon o socijalnom stanovanju i obavezala se da će izraditi entitetsku strategiju socijalnog stanovanja. Kanton Sarajevo, Srednjobosanski kanton i Unsko-sanski kanton trenutno su u pripremi njihovih zakona o socijalnom stanovanju.

Izrađeni su i provedeni UN-ovi programi Dijalog za budućnost (DFF2) i Regionalni dijalog za budućnost (RDFF) usmjereni na izgradnju mira kroz poticanje dijaloga i socijalne kohezije, uz snažnu podršku ureda predsjednika i ministarstava vanjskih poslova zemalja učesnica RDFF-a. Inicijative su građanima u BiH omogućile veće prilike za strukturiranu, otvorenu i institucionaliziranu interakciju putem „Lokalnih platformi za dijalog“ – mehanizma dijaloga u lokalnom vlasništvu organa lokalne samouprave. Projektom su podržane 24 lokalne inicijative koje omogućavaju direktnu podršku za preko 26.000 korisnika (mladi, djeca, osobe s invaliditetom, žene, Romi i druge ranjive kategorije). Metodologija je bila dostupna za replikaciju za sve lokalne samouprave u BiH. DFF2 ankete po završetku provedbe ukazuju na pozitivan porast percepcije građana o povjerenju u društvo i institucije. Međutim, nedostatak povjerenja u bh. društvu je i dalje izražen. Paralelno s tim, platforme za inkluzivni dijalog kao nacionalni, lokalni i regionalni mehanizmi savjetovanja nastavile su raditi i 2019. godine. Kroz svoj regionalni DFF program, UN je omogućio 14 dijaloških platformi koje su okupile više od 1.330 građana u procesu utvrđivanja socijalnih podjela i predlaganju rješenja za njihovo prevazilaženje. Platforme za dijalog okupljale su građane (uglavnom mlade), predstavnike zajednica, javne institucije, kreatore politika i civilno društvo u zajedničkom razgovoru o socijalnim i etničkim podjelama koje utječu na živote ljudi. Takve platforme organizirane su širom BiH, Crne Gore i Republike Srbije, kao i u obliku regionalne platforme za dijalog koja uključuje BiH, Srbiju i Crnu Goru.

U oblasti izgradnje mira i sprječavanja sukoba, UN je osigurao više prostora za konstruktivan dijalog između različitih zajednica i građana i njihovih najviših izabраниh lidera, promovirajući miran suživot, povećano povjerenje i istinsko poštovanje različitosti kroz UN-ovu inicijativu „Dijalog za budućnost“ (DFF). DFF platforma podržala je strukturirani lokalni dijalog na lokalnom nivou, a koji je pokazao solidne rezultate u organiziranju mladih i drugih građana u unapređivanju prioriteta koje su identificirali. Podrška kroz male grantove pokazala se korisnim mehanizmom za doseganje određenih ciljnih grupa i osiguravanje jednakog pristupa resursima za najugroženije u društvu. Multiagencijski pristup omogućio je stvaranje nekoliko proizvoda znanja koji će osigurati održivost u daljem jačanju socijalne kohezije. Paralelno s tim, program DFF proširio se na susjednu Srbiju i Crnu Goru, pokrećući važna regionalna dešavanja na razvoju mira i socijalne kohezije. Regionalna DFF platforma pružala je priliku za interakciju između različitih društvenih grupa iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije kako bi se utvrdile zajedničke društvene podjele i preporučila rješenja za socijalnu koheziju unutar i između zemalja učesnica. Regionalni program DFF po prvi puta stavlja naglasak ne samo na jačanje socijalne kohezije i povjerenja u pojedinačne zemlje (BiH), već se fokusira i na olakšavanje povećanog povjerenja i socijalne kohezije između triju zemalja učesnica (BiH, Srbija i Crna Gora). Važna programski inovacija je da je Fond malih grantova postao prekogranični program u kojem kandidati moraju imati partnere u jednoj od dviju zemalja i podnijeti zahtjev za provedbu grant sredstava zajednički (što dalje gradi povjerenje i partnerstvo u regiji). Drugi novitet je izrazito inkluzivan i participatoran pristup Fondu malih grantova, temeljen na nizu participativnih dijaloških platformi u sve tri zemlje.

Kao odgovor na dolazak i tranzit 29.196 izbjeglica i migranata na i preko teritorije BiH u 2019. godini, sistem UN-a i partnerska nevladina udruženja, u saradnji s Ministarstvom sigurnosti, osigurali su humanitarnu pomoć i usluge za više od 22.879 osoba te kapacitet od oko 5,250 kreveta u Azilantskom centru Delijaš, Prihvatnom centru za izbjeglice Salakovac i šest privremenih prihvatnih centara (TRC) u cijeloj zemlji. Posljednji centar

koji je uspostavljen je Blažuj, otvoren u decembru 2019. radi olakšavanja preseljenja osoba iz kampa Vučijak, a koji je posljedično zatvoren. Novi centar moći će primiti do 1.400 osoba u punom kapacitetu. Tokom izvještajnog perioda UN je za 23.918 osoba pružio usluge smještaja, higijensko-sanitarne usluge, hranu, vodu, neprehrambene proizvode poput odjeće i higijenskih proizvoda te prevoz između centara ili pružatelja osnovnih usluga, poput škola, domova zdravlja i bolnica. UN-u je i dalje povjerena koordinacija i upravljanje sa šest TRC-a, a pomoć je osigurana za 348 osoba (304 muškarac, 44 žene) da se vrate u svoje matične zemlje kroz Program potpomognutog dobrovoljnog povratka.

Za podršku centralnim i lokalne vlasti za jačanje migracija i upravljanja granicama, UN je osigurao pomoć za Graničnu policiju BiH, lokalne policijske agencije na žarištima, Službu za poslove sa strancima (SFA) i drugim ključnim institucijama s dodatnim osobljem, opremu, potrošni materijal, vozila, obuku i logističku podršku.

U 2019. godini, UN je pomogao Ministarstvo sigurnosti da izradi novu Strategiju integrisanog upravljanja granicama za 2020-2024, koja je usvojena od strane Vijeća ministara BiH u januaru 2020. Također je izrađen novi program obuke za analizu rizika, a službenici Granične policije BiH i Službe za poslove sa strancima certificirani su od strane Agencije za obrazovanje i stručno usavršavanje kao CIRAM 2.0 treneri. UN je podržao razmjenu informacija o neregularnim migracijama na regionalnom nivou, razmjeni podataka koji nisu osobni, kao i bolju komunikaciju između Granične policije i izbjeglica i migranata. Konačno, izrađena je regionalna komunikacijska strategija i komunikacijski plan za održivu reintegraciju.

U 2019. godini, UN je pomogao da BiH uspostavi mehanizam za prikupljanje dostupnih podataka iz državnih institucija i razvije standardni okvir za izradu redovnih analitičkih izvještaja utemeljenih na dokazima na temu organiziranog kriminala, kroz projekat „Mjerenje i procjena organiziranog kriminala na Zapadnom Balkanu (MACRO)“.

Uz pomoć UN-a, Ured koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima (THB) vodio je reorganizaciju Mehanizma za koordinaciju i upućivanje u borbi protiv trgovine ljudima, što je rezultiralo decentraliziranim manjim koordinacijskim timovima na kantonalnom nivou u FBiH i na nivou RS-a i Brčko distrikta.

Nakon usvajanja Zakona RS-a o zaštiti civilnih žrtava rata (SG RS br. 24/10) te osnivanja komisija za dodjelu statusa civilne žrtve rata posebnim kategorijama u FBiH i Brčko distriktu, UN je zagovarao i potpomogao izradu smjernica za državne službenike, Priručnik za pružatelja usluga i Instrukcije za podnositelje zahtjeva za oba entiteta.

UN je nastavio saradnju s relevantnim institucijama i podržao provedbu Strategije BiH za prevenciju i borbu protiv terorizma 2015-2020, kroz angažman u 15 ciljanih zajednica s primarnim fokusom na podršku pristupu na lokalnom nivou kako bi se smanjila ranjivost i povećala otpornost mladih na sve vrste nasilnih ekstremističkih utjecaja.

UN je podržao izradu Strategije za poboljšanje seksualnog zdravlja i reproduktivnih prava (SRHR) u RS 2019-2029. koji je usvojila Narodna skupština RS-a krajem oktobra 2019. godine. Strategija, između ostalog, uključuje MISP usluge (minimalni inicijalni paket usluga) kao odgovor na potrebe reproduktivnog zdravlja građana u hitnim slučajevima. Poboļšani su kapaciteti lokalnih aktera za pružanje usluga seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prevencije rodno uslovljenog nasilja migranata/izbjeglica. Prilagođena je posebna metodologija „Dječaci u pokretu“ koja se koristi za osnaživanje javnih i pružatelja usluga državne službe za rad s migrantima i izbjeglicama. Istovremeno, otvorena su tri centra za žene i djevojke u prihvatnim centrima s ciljem osnaživanja pogođene ženske populacije s posebnim naglaskom na identifikaciju i podršku preživjelima rodno uslovljenog nasilja. Osim toga, kroz praktičnu primjenu svog mandata, a uzimajući u obzir da preživjele žrtve nasilja trpe značajne posljedice za seksualno i reproduktivno zdravlje, UN je osigurao da su centri za žene i djevojke ponovno blisko povezani s reproduktivnim zdravstvenim uslugama.

Sveukupno, više od 205.000 djece imalo je indirektno koristi, a više od 12.000 djece direktno iz programa i intervencija usmjerenih na jačanje njihove zaštite i pristupa pravdi (od čega je identificirano 1.570 djece s rizikom od štete i/ili prijestupa, 2.671 dijete u kontaktu sa zakonom: 956 žrtava, 672 svjedoka i 1.043 navodnih prijestupnika) kroz pokretanje sekundarnog programa prevencije u školama usmjerenog na poboljšanje dobrobiti i zaštite djece i mladeži kroz ranu identifikaciju i zaštitu od rizičnih faktora. Pitanja zaštite osobnih podataka, što je izazvalo zastoј u provedbi programa u 2018. u Kantonu Sarajevo, riješena su donošenjem dva podzakonska akata od strane Ministarstva obrazovanja Kantona Sarajevo.

Koordinacija između tužitelja s ciljem usklađivanja i unaprjeđenja zaštite i tretmana djece u kontaktu sa zakonom je dodatno institucionaliziran kroz uključivanje u program za edukaciju Centara za edukaciju sudija i tužilaca u FBiH i RS u 2020. godini, olakšavanje razmjene iskustava; te usklađivanje metodologije intervjua prilagođenih djeci s međunarodnim standardima i usvajanje od strane Federalnog tužilaštva FBiH. Kao rezultat nekoliko ključnih inicijativa poput rada u zajednici koji koordinira i podržava 17 radnih grupa pravda za djecu, specijalizirani programi obuke, razmjena najboljih praksi, mapiranje i koordinacija povezanih resursa, zagovaranje i promocija, do kraja 2019. godine ukupno su četiri ključne mjere (od šest propisanih Zakonom) koje su bile dostupne u 62% općina/opština u BiH (FBiH 32%; RS 100%; Brčko distrikt 100%).

UN je dodatno dao doprinos održivom upravljanju životnim ciklusom municije kroz ekološko zbrinjavanje 1.310 tona nestabilne i viškova municije, čime se smanjuje količina viškova za 67% od 2015. godine. Standardi upravljanja zalihama municije Oružanih snaga Bosne i Hercegovine bili su dodatno poboljšani ciljanom infrastrukturom kroz nadogradnju budućih lokacija skladištenja municije.

UN nastavlja i dalje podržavati nastojanja Ministarstva sigurnosti BiH i Granične policije BiH u borbi protiv nezakonite trgovine oružjem u zemlji i prekogranično. Institucionalni kapaciteti policijskih agencija za borbu protiv nezakonite trgovine oružjem dalje su unapređivani kroz izradu SOP-a za otkrivanje oružja; provođenje Analize zelene granice, uključujući definiciju potreba za opremom i obukom; i razvoj baze podataka o transportu malokalibarskog i lakog oružja za Ministarstvo sigurnosti BiH.

UN je i dalje razvojni partner u oblasti smanjenja rizika od katastrofa, pomaže svim nivoima vlasti u zemlji izgraditi otpornost i smanjenje rizika od katastrofa, kako kroz savjetovanje o politikama, tako i rad na terenu i investicije. Najbolji rezultat u 2019. godini bile su usvojene izmjene i dopune Zakona o prostornom planiranju i izgradnji u RS. Na lokalnom nivou, koncept smanjenja rizika od katastrofa je integrisan u 55 lokalnih strategija, a općinski planovi intervencija kod poplava su uvedeni u 13 jedinica lokalne samouprave. Ukupno su 64 lokalne samouprave integrisale neki oblik planova ili mjera povezanih s rizikom od katastrofe u svoje strategije, uz informacije iz inovativnog mrežnog alata tj. Sistema za analizu rizika od katastrofa (DRAS). UN i dalje podržava lokalne samouprave da prevedu strateške prioritete u djela kroz prilagođeni razvoj kapaciteta i investicije. UN je radio na afirmaciji pristupa svih nivoa vlasti i društva u cjelini za pripremu i prilagođavanje rizicima i udarima od katastrofa. U 2019. godini su se zajednički naponi usmjerili na prevenciju ranjivih građana i rješavanje rizika od katastrofa u lokalnim zajednicama sklonim opasnostima. UN također podržava uspostavljanje i ulaznu procjenu kapaciteta lokalnih platformi za smanjenje rizika od katastrofa u 10 jedinica lokalne samouprave.

Tematsko područje 2. ODRŽIV I UJEDNAČEN RAZVOJ I ZAPOŠLJAVANJE

Tematsko područje 2. ili UNDAF-ov Drugi stub ima za cilj smanjenje ekonomskih, socijalnih i teritorijalnih razlika između jedinica lokalne samouprave, poboljšanje pravnih i strateških okvira kako bi se osiguralo održivo upravljanje prirodnim, kulturnim i energetske resursima te omogućio veći pristup produktivnom zapošljavanju i mogućnostima za ostvarivanje dohotka.

UNDAF-ovi namjeravani rezultati

- Osigurati integrirani i inkluzivni razvoj na lokalnoj razini;
- Povećati pokrivenost domaćinstava s javnim uslugama vodovoda i kanalizacije;
- Unaprijediti dugoročnu konkurentnost poljoprivrednika i malih i srednjih poduzeća;
- Povećanje budžetskih izdvajanja za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost;
- Osigurati strateški pristup i uspostaviti mehanizme za poboljšanje mjera zapošljavanja, posebno usmjerenih na mlade.

Ishodi povezani s UNDAF-om: 4, 5. i 6.

Utvrđeni razvojni trendovi i izazovi

Politički kontekst u Bosni i Hercegovini i dalje je izrazito podijeljen, što je rezultiralo nedostatkom napretka kod vanjske i unutrašnje politike. Nakon Općih izbora u oktobru 2018. godine, novo Vijeće ministara na nivou BiH formirano je 23. decembra 2019. Još nije uspostavljena vlada u entitetu Federacije Bosne i Hercegovine, te u dva kantona. Nije postignut napredak u odnosima s Evropskom unijom (EU); Mišljenje o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u EU izdano u maju 2019. navodi u zaključcima da je zemlja najmanje pripremljena u odnosu na svoje susjede sa Zapadnog Balkana. Blagi pritisak EU-a pozvao je na usvajanje Reformske agende 2019-2022. krajem 2019. godine, kao smjernice za rad novih vlada. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je NATO-u 21. decembra 2019. godine uputilo dugoočekivani Program reformi koji definira saradnju.

Uz podršku UN-a, vlasti su izradile nacrt Okvira ciljeva održivog razvoja za Bosnu i Hercegovinu do 2030. godine. Zemlja je pripremila svoj prvi dobrovoljni izvještaj i predstavila ga s velikim uspjehom na Političkom forumu na visokom nivou krajem 2019. godine. BiH i dalje ostaje krhka, na 86. mjestu od 178 zemalja u 2019. godini prema Indeksu krhkih država, kao rezultat političke nestabilnosti i složenog uređenja, nezadovoljavajuće izrade politika i kapaciteta za realizaciju, što dovodi do neuspjeha u jačanju potencijala rasta zemlje, neučinkovitih javnih usluga i korupcije, te demografskih pritisaka pogoršanih sve većim nejednakostima. I dalje su prisutni nedostaci kod učinkovitosti i nepristranosti sudstva. Od 2013. godine, oko 250.000 građana (od ukupno 3,5 miliona stanovnika) napustilo je zemlju, od čega oko 93.000 samo u posljednje dvije godine.

Ekonomski rast iznosio je 3,2%, što je manje u poređenju sa 3,6% u 2018. godini, slijedeći regionalni trend usporavanja direktnih stranih ulaganja i oslanjajući se mahom na potrošnju. Nezaposlenost je i dalje visoka sa stopom od 15,7%, pred veće nezaposlenosti mladih od 47,3%. Prema Globalnom izvještaju o konkurentnosti, zemlja se nalazi na 92. mjestu od 141 zemalja, što pokazuje da je privreda i dalje daleko od „granice” konkurentnosti. Rezultat je to strukturnih faktora poput nedostatne uprave, loše infrastrukture, slabog usvajanja tehnologija, neformalnog tržišta rada i slabe inovacijske sposobnosti. Investitori, uključujući poslovne poduzetnike povezane s dijasporom, oklijevaju kod ulaganja u BiH zbog lošeg imidža zemlje i administrativnih barijera.

Zemlja je i dalje izložena opasnostima od prirodnih i katastrofa uzrokovanih ljudskim faktorom, prije svega poplava. Intenzitet ugljika doprinosi najvećem zagađenju zraka u Evropi, što ima za posljedicu jednu od najviših prosječnih stopa smrtnosti od onečišćenja zraka u svijetu. Postepena degradacija voda, zraka, šuma i poljoprivrednog zemljišta i dalje dovodi održivi rast u opasnosti. Premda zemlju odlikuje jedinstven i visok stepen biološke raznolikosti, postotak teritorija sa službenim oznakama je još uvijek vrlo nizak (oko 2,8%), što je daleko ispod evropskog nivoa. Upravljanje postojećim zaštićenim područjima je također stvar od znatne važnosti, bez odgovarajućeg monitoringa i upravljanja. Neodgovarajuća integracija pitanja zemljišta, vode i

biološke raznolikosti u planiranje razvoja jedan je od glavnih uzroka gubitka biološke raznolikosti u zemlji, dok su napori na očuvanju prirode i dalje nedovoljni.

U oblasti kulture, nakon usvajanja nove Strategije razvoja nauke u Bosni i Hercegovini za period 2017. do 2022., UN je podržao izradu Akcijskog plana Strategije. Provedeno je nekoliko intervencija u skladu s Akcijskim planom za provedbu Strategije kulturnih politika u Bosni i Hercegovini. Kroz provedbu pojedinačnih aktivnosti, Strategija RS-a u oblasti kulture usvojena u 2017. godini dala je doprinos provedbi Akcijskog plana Strategije kulturnih politika u Bosni i Hercegovini. Okončana je izrada nove strategije održivog turističkog menadžmenta imovinom svjetske baštine „Područje Starog mosta starog grada Mostara“ te je usvojena zajedno s odgovarajućim Akcijskim planom.

Ostvaren je tek manji napredak u ljudskim pravima u 2019. godini. Zemlja se i dalje suočava s problemima kod upravljanja izbjeglicama i migrantima na svom teritoriju. Indeks humanog razvoja za Bosnu i Hercegovinu u 2019. godini iznosio je 0,769, što je svrstava među zemlje visoko u kategoriji humanog razvoja.

Ključna postignuća

UN je mobilizirao napore vlasti i građana na izradi Okvira za ciljeve održivog razvoja (SDG) za Bosnu i Hercegovinu i angažirao privatni sektor za SDG-e kroz uspješan program nagrada. U 2019. godini, UN je proširio svoju pomoć kod lokalne uprave s naglaskom na unapređenje rada općinskih sistema i javnih usluga u korist pola miliona građana. UN je ponudio podršku kod integrisane politike i investicija na različitim nivoima vlasti, što je rezultiralo ubrzanim rezultatima u oblastima zapošljavanja i poduzetništva, e-uprave, energetske učinkovitosti, javnih finansija, kulture i infrastrukture većih razmjera.

U 2019. godini poboljšani su kapaciteti preko 30 institucija na nivou BiH i nižim nivoima putem tehničke pomoći pružene u izradi ili izmjeni zakonodavstva, kao i izradom strategija ili javnih finansijskih shema za podršku zapošljavanju i otvaranju novih radnih mjesta, razvoju vještina, konkurentnosti malih i srednjih preduzeća, preduzetništva mladih, pružanja javnih usluga, upravljanja energijom, ruralnog razvoj i poljoprivrede, i dr. Područje obuhvaćeno usklađenim strategijama kao dio koherentnog sistema planiranja iznosi 83% (u odnosu na 76% u 2018.) na lokalnom nivou i 100% kantona. Set podzakonskih akata usvojen je 2019. godine kao smjernica za provođenje Zakona o planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine. U Republici Srpskoj, provedena je procjena regulatornih utjecaja, što znači da će se strateško planiranje i upravljanje razvojem u tom entitetu također urediti zakonom. Važno je naglasiti da je UN podržao vlasti na izradi okvira SDG-a za Bosnu i Hercegovinu za 2030. godinu, od kojeg se očekuje da će osigurati strateške pravce za održivi razvoj. Imajući u vidu da UN-a usmjerava cjelokupni razvoj sistema planiranja u zemlji od samog početka, dobro je pozicioniran da osigura direktnu povezanost i koherentnost između nacionalizirane Agende do 2030. godine i domaćih strateških okvira i time omogući ubranu provedbu. Strateški pravci iz Okvira SDG-a biće pretočeni u buduće strategije na svim nivoima vlasti. Naime, usklađivanje je već uspostavljeno u Strategiji integrisanog razvoja Federacije Bosne i Hercegovine 2021-2027. Nadalje, Agenda do 2030. godine će biti integrisana i „lokalizirana“ u budućim lokalnim i kantonalnim strategijama razvoja 2021-2027, a koje će se izraditi u 2020.

U 2019. prosječna stopa provedbe godišnjih planova lokalnih samouprava iznosila je 79% (u odnosu na 66% u 2018.), a prosječna stopa provedbe na kantonalnom nivou bila je 69%, što je pozitivno utjecalo na javni učinak na lokalnom nivou. Naime, 480.000 građana (37% žena) imalo je koristi od poboljšanih javnih usluga, s poboljšanjima u oblasti vodoosnabdjevanja i otpadnih voda, cesta, energetske učinkovitosti u objektima javnog sektora, administrativnih usluga. UN podržava pružanje socijalnih usluga kroz organizacije civilnog društva. Navedeno potiče tehnološka rješenja temeljena na pružanju javnih usluga (smart urbanizam, e-dijaspora administrativnih usluga, interno upravljanje dokumentacijom, elektronske konsultacije s građanima, informacijski sistemi, ogledni smart javni prevoz, itd), koje povećavaju kvalitetu, transparentnost i obim javnih usluga. Nadovezujući se na bogato iskustvo u radu lokalne uprave i javnih usluga, UN je razvio okvir standarda dobre lokalne uprave koji služi kao univerzalno mjerilo uspješnosti za jedinice lokalne samouprave u cijeloj zemlji. Ovi uspjesi traže pomak od pristupa s naglaskom na određene javne usluge ili segment ka pristupu sveobuhvatne vlasti u radu i pružanju usluga, sa snažnijim naglaskom na omogućavanje politika okoliša i digitalizaciju kao faktor za ubranu promjenu.

Ogledna inicijativa za gradove budućnosti potaknula je angažman građana, vlasti i privatnog sektora u Sarajevu. Trinaest projekata je testiralo tehnološka rješenja u javnom prevozu, zelenoj mobilnosti, kvaliteti zraka, te su osigurali dodatnih milion dolara i pozicioniranje UN-a kao partnera od izbora u oblasti gradova budućnosti, s novim programom u pripremi.

U 2019. godini, UN je nastavio podržavati funkcionisanje dva mehanizma javnog finansiranja lokalnog razvoja u oba entiteta, u partnerstvu s Federalnim ministarstvom poduzetništva i obrta FBiH i Investiciono-razvojnog bankom Republike Srpske. Provedeno je 27 projekata ukupne vrijednosti gotovo 2 miliona dolara. U 2019. godini otvoreno je 1.120 radnih mjesta, što je ukupno 5.717 novih radnih mjesta generiranih od 2015. Kao rezultat 19 lokalnih partnerstava za zapošljavanje stvorenih uz podršku UN-a tokom 2019. godine, 1.584 osobe imale su koristi od usluga povezanih s zapošljavanjem (539 žena, 1045 muškaraca) i otvoreno je 517 dodatnih radnih mjesta (34% žena). Kroz poljoprivredu osigurana egzistencija za 291, a 623 porodice na područjima pogođenim poplavama vraćene su u svoje nove ili obnovljene domove.

Jačanje konkurentnosti privatnog sektora ostalo je važno područje rada UN-a u 2019. godini. S tim u skladu, 236 malih i srednjih preduzeća koristilo se uslugama i pomoći za razvoj poslovanja, uključujući prijenos znanja i *know-how* te razmjenu između preduzeća; stručno osposobljavanje zaposlenika; modernizaciju proizvodne opreme i sistema; itd. Stvoreno je 16 novih poljoprivrednih porodičnih preduzeća i 13 malih i srednjih preduzeća kroz podršku start-up preduzećima, od čega pet u IKT industriji. UN je također podržao tijela javne uprave za izradu i provedbu finansijskih poticaja za ekonomski razvoj, uključujući i kroz program finansiranja donesen u saradnji s Razvojnog bankom Federacije Bosne i Hercegovine. Posebna pažnja posvećena je povezivanju znanja, resursa i finansiranja iz dijasporu za ekonomski razvoj u Bosni i Hercegovini. Sedam novih preduzeća dobilo je finansijske poticaje za poboljšanje svoje infrastrukture i poslovanja, uključujući nova zapošljavanja. Vrijednost ulaganja privatnog sektora privučenih kao rezultat programske pomoći u 2019. godini iznosila je 2 miliona dolara. Štaviše, 180 preduzeća direktno je imalo koristi od poboljšane poslovne infrastrukture (29 koje vode žene), dok je 520 preduzeća iz privatnog sektora učestvovalo na Poslovnoj sedmici za SDG-e te savjetovanjima o tome kako uključiti SDG-e u svoje osnovne poslovne modele. Konačno, UN je naručio izradu nekoliko revolucionarnih studija sa budućim projekcijama kako bi zacrtao put naprijed za preduzeća i institucije u automobilske industriji i IKT sektoru. Realiziran je program obuke za pokretanje i unapređenje poslovnog programa za organizacije koje pružaju usluge poslovnog razvoja. Kroz ovu obuku, najmanje 500 potencijalnih preduzetnika će steći nove vještine do kraja 2020. Osim toga, kroz lokalna partnerstva za razvoj preduzetništva, sa svojim partnerima, UN-a podržava registraciju i rad 100 novih preduzeća iz različitih sektora (IT, kreativna industrija, poljoprivreda, turizam), a mala i srednja preduzeća iz ostalih izvozno orijentiranih sektora će imati pristup grant sredstvima.

UN je nastavio pružati podršku Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice (MLjPI) u cilju jačanja njihovih odnosa i angažmana s bh. dijasporom, njihovih veza s domovinom, kao i njihovog potencijala i spremnosti da doprinesu razvoju zemlje. U 2019. godini, UN je podržao rad triju radnih grupa sastavljenih od 30 institucija/41 člana koji su radili na izradi relevantnih strategija dijasporu. Završeni su nacrti strategija dijasporu s relevantnim akcijskim planovima i okvirima za monitoring i evaluaciju na nivou BiH, Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko distrikta. Vlade Brčko distrikta i Federacije Bosne i Hercegovine usvojile su relevantne strategije, dok Strategija za saradnju s dijasporom na nivou Bosne i Hercegovine još uvijek čeka odobrenje. U junu 2019. godine, uz podršku UN-a, MLjPI je organizovalo i vodilo 2. konferenciju o dijaspori, s naglaskom na uključivanje dijasporu mladih u razvoj matične zemlje. Uz podršku UN-a, MLjPI je također nastavilo saradnju s lokalnim vlastima u cijeloj zemlji, što doprinosi daljem podizanju svijesti i razvoju kapaciteta na temu angažmana dijasporu u razvoju. Vodeća ulogu MLjPI, uz pomoć UN-a, potvrđena je u prenosu programa znanja, što je rezultiralo angažiranjem 24 stručnjaka iz dijasporu iz 10 zemalja sa različitim oblastima stručnosti u 110 javnih ustanova u Bosni i Hercegovini.

U 2019. godini, UN-ova inicijativa IT Girls nastavila je raditi na povećanju svijesti i profesionalnim mogućnostima za djevojčice u IKT sektoru, kao i na jačanju povjerenja kod djevojčica da prihvate nove izazove i preispituju mit i stavove vezane uz spol. Neke od ključnih rezultata uključuju prvi isključivo ženski hackathon održan u oktobru 2019. godine, a koji je okupio 83 djevojke i mlade žene; održana je prva Ljetna škola s 23 djevojke, a Evropska nagrada za mlade okupila je 30 djevojčica i djevojaka. IT Girls inicijativa se udružila i potpisala memorandume o razumijevanju s 10 osnovnih škola u Federaciji Bosne i Hercegovine, isporučujući opremu za klubove IT djevojčica i osiguravajući izgradnju kapaciteta za 30 nastavnika. U aprilu 2019. godine održan je prvi sastanak IT Super Girls mreže koji je okupio 29 istaknutih mladih žena iz STEM industrije. Planirano je da se mreža dalje koristiti u svrhu programa mentorstva predviđenih za 2020. godinu.

U 2019. godini UN je nastavio sa daljim osnaživanjem civilnog društva i poticanjem dijaloga između organizacija civilnog društva i vlasti, promovirajući na taj način demokratsko društvo i socijalnu koheziju. Ovi naponi i dalje su bili regionalne prirode, uz angažman zemalja Zapadnog Balkana. Primjera radi, podržane su 84 organizacije civilnog društva iz Bosne i Hercegovine koje pružaju socijalne usluge za 19.552 najugroženije osobe, uključujući 9.702 djece, 1.284 osobe s invaliditetom, 126 Roma, kategoriju starijih i dugotrajno nezaposlenih osoba. Stoga, od 2017. godine, ukupno 177 organizacija civilnog društva u Bosni i Hercegovini je osposobljeno za pružanje usluga ili pomoći za više od 34,400 ugroženih građana. Nadalje, 21 partnerska lokalna samouprava u zemlji i 42 iz zemalja u regiji institucionalizirale su razvojno orijentiranu metodologiju za transparentno finansiranje organizacija civilnog društva iz javnih budžeta. Istovremeno je 1.330 građana učestvovalo u platformama za dijalog o izgradnji mira koje je pomogao UN. Kao rezultat pružanja podrške 21 organizaciji civilnog društva koje djeluju u oblasti socijalne kohezije, 3.943 građana imalo je koristi od mogućnosti izgradnje kapaciteta i umrežavanja povezanih sa socijalnim preduzetništvom i kulturom, što je rezultiralo povećanom interakcijom i saradnjom između različitih grupa, posebno mladih u 28 partnerskih lokalnih samouprava te rješavanjem zajednički utvrđenih potreba i prioriteta putem inicijativa za lokalnu saradnju. U tim zajednicama je zabilježen veći stepen dijaloga između mladih i lokalnih vlasti. Osim toga, forum mjesnih zajednica koje je UN uveo na lokalnom nivou pokrenut je kao jedan od službenih mehanizama konsultacija građana u 24 jedinice lokalne samouprave sa posljedičnih 76 inicijativa koje su podržale OCD i koje su provedene u cilju poboljšanja javnih usluga na nivou zajednice.

U 2019. godini, UN je nastavio širiti partnerstva i pružati podršku stvaranju tematskih razvojnih mreža. Na primjer, uspostavljeno je strateško partnerstvo s Kantom Sarajevo za promociju preduzetništva, poboljšanje rada kantonalnih javnih komunalnih preduzeća, pripremu pakta o zapošljavanju i provedbu prioritarnih infrastrukturnih projekata. Također, uspostavljena je snažna saradnja s privrednim komorama na nivou BiH i entiteta za pregled statusa ključnih i novih industrija (automobilska i IKT). Nadalje, unaprijeđena je saradnja s entitetskim vlastima u vezi sa strateškim okvirom planiranja, dok je istovremeno održavana snažna saradnja s jedinicama lokalne samouprave. Podrška privatnom sektoru dosegla je nivo gdje je UN prepoznat kao jedan od ključnih aktera u jačanju konkurentnosti. Uz proaktivnu podršku i zagovaranje entitetskih saveza općina/opština i gradova, izmijenjeno je nekoliko važnih pravnih akata i podzakonskih akata, među kojima su podzakonski akti koji uređuju planiranje i upravljanje razvojem na lokalnom i kantonalnom nivou, Zakon o poticajima za mala preduzeća, Zakon o poslovnoj infrastrukturi, Zakon o obrtu, Zakon o porezu na dohodak i Zakon o koncesijama u Federaciji Bosne i Hercegovine, Zakon o porezu na nekretnine i Zakon o razvoju malog i srednjeg preduzetništva u Republici Srpskoj. Svi su ti procesi zahtijevali aktivno zagovaranje i snažno partnerstvo s lokalnim vlastima, preduzećima i profesionalnim mrežama. UN je nastavio podržavati i jačati rad nekoliko tematskih mreža, uključujući mrežu mjesnih zajednica, mreže praktičara upravljanja razvojem iz kantona, mreže dijaspore, AQUASAN mreže za vode. Osim toga, UN je promovirao stvaranje mreže osnovnih škola sa STEM programom.

Radu UN-a u oblasti energetike i zaštite okoliša također je ostao iznimno relevantan i podržava tranziciju zemlje ka niskim emisijama i otpornom razvoju i održivom upravljanju prirodnim resursima. U 2019. godini je podržana izrada četvrtog nacionalnog izvještaja za UNFCCC i nacionalno određenog doprinosa, čime je utvrđen pravac zemlje ka održivom razvoju sa nula ugljika. Tu je povećanje od 10% u postotku budžetskih izdvajanja usmjerenih na zaštitu okoliša i energetske učinkovitost u 2019. godini, temeljeno na uspješnoj saradnji UN-a s bilateralnim donatorima, te vertikalnim sredstvima koja su udružena s javnim ulaganjima. Na primjer, tokom 2019. godine, uz podršku Zelenog klimatskog fonda i u partnerstvu s relevantnim entitetskim ministarstvima i fondovima zaštite okoliša, kao i kantonalnim i lokalnim samoupravama, UNDP je iskoristio resurse kako bi omogućio ulaganja u energetske efikasnost tokom narednih sedam godina. Doprinos UN-a u smanjenju emisija kroz intervencije u energetske učinkovitost iznosi 12.500 tCO₂.

UN je dodatno proširio svoju podršku Bosni i Hercegovini u oblasti prilagođavanja klimatskim promjenama i ublažavanju, maksimizirajući učinke kroz fokus na politike i regulatorne okvire. Zemlja je 2019. pokrenula reviziju svog nacionalno utvrđenog doprinosa. U oblasti obnovljive energije UN je podržao nekoliko strateških i dokumenata politika, uključujući: i) Nacrt zakona o toplinskoj energiji u Federaciji Bosne i Hercegovine, ii) Studiju o pregledu mehanizama upravljanja šumama radi osiguranja opskrbe gorivom od biomase u Federaciji Bosne i Hercegovine, kantonima i Republici Srpskoj; iii) Detaljne upute za provedbu preporuka iz Studije o utvrđivanju nedostataka u politikama u energetskom i sektoru šumarstva u segmentu drvne biomase u Bosni i Hercegovini; iv) i Vodič o najboljim praksama i preporukama za veće korištenje drvne biomase.

U cilju podrške održivom korištenju drvene biomase kao obnovljivog izvora energije, UN je podržao izradu Atlasa biomase i Izvještaja o praćenju potencijala biomase. UN nastavlja raditi s vlastima na svim nivoima u cilju institucionalizacije upravljanja energijom u javnom sektoru. Vijeće ministara usvojilo je odluku o institucionalizaciji Informacijskog sistema za upravljanje energijom (koju je u zemlji uveo UN). UN podržava 37 partnerskih jedinica lokalne samouprave na institucionalizaciji njihovih planova održive energije i klimatskih akcijskih planova, a koji bi unaprijedili i sistemizirali upravljanje energijom i zaštitu okoliša na lokalnom nivou. UN je podržao vlasti u izradi nacrtu Zakona o zaštiti zraka u Federaciji Bosne i Hercegovine, koji čeka na usvajanje od strane Vlade u 2020., kao i izmjene i dopune Zakona o upravljanju otpadom u Republici Srpskoj.

U 2019. godini, UN je proveo nestrukturane mjere ublažavanja rizika od poplava u pet općina u slivu rijeke Vrbas, čime se smanjuje rizik od poplava za 12,380 građana i 171 preduzeća. Provedena je procjena ranjivosti ključnih socioekonomskih sektora na klimatske promjene (poljoprivreda, vodni resursi, šumarstvo, bioraznolikost, zdravlje, turizam, obalna područja), dok je ukupno 534 predstavnika civilne zaštite, gradonačelnika/načelnika i općinski stručnjaka osposobljeno u oblasti odgovora na poplave. Pored toga, UN je radio s relevantnim ministarstvima i agencijama u Federaciji Bosne i Hercegovine na Uredbi o metodologiji utvrđivanja tarifa u vodonabdijevanju i odvodnji otpadnih voda, dok je 370 predstavnika entitetskih, kantonalnih i lokalnih vlasti, nevladinih organizacija i praktičara imalo koristi od proširene izgradnje kapaciteta u primjeni Uredbe. Proširenjem raspona partnerstva, UN je uspješno privukao 5,7 miliona investicija u energetskom sektoru za dubinske mjere rekonstrukcije provedene u 58 javnih objekata i 5 sistema osvjeljenja u 2019. godini. Uslovi u zatvorenom poboljšani su za 22.900 korisnika u tim javnim objektima (škole, vrtići, bolnice, socijalni i administrativni centri), dok je više od 300.000 imalo koristi od novoizgrađene ili modernizirane ulične rasvjete. Osigurane su finansijska izdvajanja od preko 100 miliona eura od relevantnih entitetskih ministarstava i fondova za zaštitu okoliša, kantonalnih i lokalnih vlasti za investicije u gospodarenje energijom u javnom sektoru u periodu 2020-2026. U 2019. godini, UN je podržao Studiju o proširenju i poboljšanju sistema daljinskog grijanja u Kantonu Sarajevo, osiguravajući modele za buduće planiranje sistema daljinskog grijanja. UN je podržao vlasti u Republici Srpskoj da poduzmu održive i ekološki prihvatljive mjere za rješavanje pitanja kontaminiranog tla na odabranim prioritetnim lokacijama na prijedlog vlade.

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je 2019. godine usvojila Pravilnik o informacijskom sistemu upravljanja energijom (EMIS), kroz koji su svi javni objekti na entitetskom, kantonalnim i lokalnim nivoima vlasti dužni koristiti jedinstveni informacijski sistem za održivo upravljanje energijom. U Republici Srpskoj, u saradnji s Fondom za energetiku i okoliš, EMIS pokriva 1.973 javna objekta, što omogućava njihovo upravljanje temeljeno na dokazima. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je 2019. godine usvojilo Odluku o primjeni sistema upravljanja energijom, kojom je upravljanje energijom postalo obavezno za sve javne objekte u vlasništvu ili u upotrebi na nivou BiH. Monitoring za preko 5.500 javnih objekata rađen je kroz EMIS, a obučeno je 2.000 predstavnika javnih institucija, lokalne i nižih nivoa vlasti za korištenje EMIS-a i prikupljanje i analizu podataka, kao i nadzor potrošnje svih vrsta energije u javnom sektoru. Kao rezultat mjera energetske učinkovitosti provedenih u javnim objektima, potrošnja energije u javnom sektoru smanjena je na 200 kWh/m². U infrastrukturne radove za detaljnu energetske obnovu u 58 javnih objekata uloženo je 5,7 miliona dolara, što je rezultiralo stvaranjem 501 zelenih radnih mjesta u 2019. godini, što ukupno iznosi 1.700 zelenih radnih mjesta stvorenih od 2015. godine, od kojih su samo 22 bila za žene.

Pored toga, u zemlji su podržane brojne mogućnosti regionalnog razvoja kapaciteta u oblastima kao što su reforma i prilagođavanje politika usmjerenih na ostvarivanje ciljeva SDG7, njegovanje povoljne klime za ulaganja u održivu energiju, upravljanje i monitoring održivih izvora energije i vodnih resursa i dijalog o politikama u poboljšanju željezničke prometne povezanosti u jugoistočnoj Europi.

Što se tiče zaštite prirode, ribnjak Tišina u općini Šamac službeno je proglašen zaštićenim područjem. Izrađeni su propisi i studije valorizacije za ostalih sedam (7) područja prirode za koja se očekuje da će rezultirati službeno zaštićenim područjima prirode i time nastaviti povećavati postotak zaštićenih područja kako bi dosegli 4% u 2021. godini. Dovršena su dva plana upravljanja zaštićenim područjima. Kontinuirana saradnja s upraviteljima zaštićenih područja u 2019. godini bila je usmjerena na upravljanje zaštićenim područjima, usluge čuvara unutar zaštićenih područja i održivi turizam u zaštićenim područjima. UN je podržao tehničke kapacitete u zemlji kod provođenja revizije Crvene liste¹ u smislu pripreme procjenitelja Crvene liste za provođenje sveobuhvatne i odgovarajuće Crvene liste. Za rješavanje pitanja onečišćenja zraka, UN je podržao BreatheLife javnu kampanju u Kantonu Sarajevo. Osigurana je podrška entitetskim hidrometeorološkim zavodima za razvoj Indeksa kvalitete

¹ Crvena lista je popis stanja očuvanja biljnih i životinjskih vrsta u cijelom svijetu, prema uputama i sačinjena od strane Međunarodne unije za zaštitu prirode: prepoznata je kao najopsežnija i najmjerodavnija procjena rizika od izumiranja vrsta na svijetu.

zraka, uključujući zdravstvene poruke i upozorenja građanima, a koji je i u službenoj upotrebi. S tim u vezi izmijenjeni su odgovarajući podzakonski akti.

Tokom 2019. godine u području kulture, UN je nastavio podržavati nadležne državne, entitetske i kantonalne vlasti kod dalje provedbe Akcijskog plana za provedbu Strategije kulturnih politika u Bosni i Hercegovini, kao i Strategije razvoja kulture u Republici Srpskoj. Izrađena je nova strategija održivog turističkog menadžmenta imovinom svjetske baštine „Područje Starog mosta starog grada Mostara“ te usvojena zajedno s odgovarajućim Akcijskim planom. U području nauke, UN je podržao izradu Strategije razvoja nauke Bosne i Hercegovine i nastaviti će podržavati provedbu novog Akcijskog plana.

UN se u 2019. zalagao za promociju volonterizma, kao alata za uključivanje u zajednicu i doprinos postizanju Ciljeva održivog razvoja, kao i za promociju volonterizma za stjecanje vještina i znanja za povećanje zapošljivosti. Ukupno je mobilizirano 40 volontera UN-a koji su bili angažovani u agencijama UN-a, doprinoseći izgradnji i razvoju mira. Uz to, UN je podržao velike volonterske aktivnosti, uključujući podršku za preko 750 volontera koji su bili mobilizirani i angažirani u Bosni i Hercegovini, kao dio globalne godišnje aktivnosti pošumljavanja, sadnje preko 6700 stabala, za borbu protiv zagađenja zraka, klimatskih promjena i podizanje svijest o važnosti angažmana u lokalnim zajednicama u zajedničke svrhe. Međunarodni dan volontera obilježen je temom „Volontirajte za inkluzivnu budućnost“, ističući SDG 10. i težnju za jednakošću – uključujući inkluziju – kroz volontiranje, podržavajući organizacije koje uključuju volontere, kako bi ojačali solidarnost i inkluziju.

Tematsko područje 3. SOCIJALNA UKLJUČENOST: OBRAZOVANJE, SOCIJALNA ZAŠTITA, DJEČIJA ZAŠTITA I ZDRAVSTVO

Tematsko područje 3. ili UNDAF-ov Treći stup ima za cilj podržati svu djecu i mlade ljude u ostvarivanju koristi od obrazovanja prilagođenog njihovim potrebama i sposobnostima, ojačati zakonodavstvo, politike, raspodjelu budžeta i inkluzivne sisteme socijalne zaštite kako bi proaktivno zaštitili ranjive kao i sprečavanje i odgovor na slučajeve nasilja, zlostavljanja, iskorištavanja i zanemarivanja te ojačati pružanje usluga javnog zdravstva, uključujući upravljanje velikim rizicima po zdravlje.

UNDAF-ovi namjeravani rezultati

- Povećati upis sve djece, uključujući djecu s poteškoćama u razvoju i romsku djecu u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju;
- Povećati broj škola s programima prilagođenim potrebama i sposobnostima djece s poteškoćama u razvoju
- Prilagoditi nastavni sadržaj za uključivanje edukacije o životnim vještinama, uključujući edukaciju o seksualnosti u skladu s međunarodnim standardima
- Uspostaviti sisteme monitoringa i mehanizme koordinacije za socijalnu zaštitu kako bi riješili uska grla i prepreke za najugroženiju djecu i porodice
- Promovirati usvajanje i budžetiranje politika za osobe s invaliditetom, usmjerene na starije osobe, mlade, Rome i drugu ugroženu populaciju;
- Osigurati pristup registraciji i socijalnoj zaštiti osobama kojima prijete apatridnost;
- Ojačati sisteme odgovora u slučajevima nasilja nad djecom;
- Jačanje kapaciteta javnog zdravstvenog sistema s naglaskom na imunizaciju, prevenciju kardiovaskularnih bolesti i dječjih usluga.

Ishodi povezani s UNDAF-om: 7, 8, 9, 10; 11.

Utvrđeni razvojni trendovi i izazovi

Zabilježen je određeni napredak u stopi pohađanja predškolskog odgoja i obrazovanja djece (5 do 6 godina) sa 54% u školskoj godini 2016/2017 na 78% u 2018/2019. Međutim, ukupno pohađanje predškolskog obrazovanja je i dalje nisko u usporedbi s drugim evropskim zemljama. Jedan od najznačajnijih trenutaka u sektoru obrazovanja u 2019. su bili rezultati PISA programa za BiH, koji je pokazao da učenici u Bosni i Hercegovini ostvaruju niže rezultate od OECD prosjeka u čitanju, matematici i nauci. Ovaj takozvani „PISA šok“ bio je poziv na uzbunu za pokretanje javne rasprave o obrazovanju u cilju poboljšanja aspekata kvalitete i nepristranosti obrazovnog sistema, odmicanje od trenutnog dominantnog fokusa na segregaciju i različite nastavne planove i programe. Nedostatak kvalitetnog obrazovanja i kontinuirani odljev mozgova negativno utječu na adolescente i mlade, stoga su u narednim godinama potrebni usmjereniji programi formalnog i neformalnog učešća u obrazovanju. Uključivanje djece u pokretu u formalni obrazovni sistem zahtijevalo je znatan napor, ali je globalnoj prepoznato kao dobra praksa. U cijeloj zemlji bilo je potrebno provoditi pozitivnu praksu.

Duga odgađanja formiranja vlasti ostavila su traga na zanemarljivom napretku u novom zakonodavstvu vezanom za socijalnu zaštitu. Međutim, jedan od glavnih iskoraka je konačno usvajanje nacrtu Zakona o podršci porodicama s djecom u FBiH u Predstavničkom domu FBiH. Ministarstvo finansija je izdvojilo novu budžetsku liniju za ovaj Zakon, čije se usvajanje od strane Doma naroda FBiH očekuje u 2020. nakon procesa javnih konsultacija.

Unatoč napretku u reformi staranja o djeci još uvijek postoji potreba za većom predanošću i većim sredstvima vladinih institucija prvenstveno za sprječavanje nepotrebnog odvajanja djece od svojih porodica. Napredak u transformaciji odabranih ustanova za smještaj i deinstitucionalizaciji djece iz ovakvih ustanova je prilično spor, stoga je potrebno snažnije zagovaranje kako bi se osigurala dalja predanost, resursi i tehnička pomoć za troškove i provedbu planova transformacije tokom 2020. godine. Pažnja medija u novembru 2019. povodom kršenja prava djece šticećenika s poteškoćama u institucijama izazvali su javne proteste i zamah za dalje zalaganje za deinstitucionalizaciju sve djece. Parlamentarci su zatražili hitno djelovanje nadležnih sektorskih ministarstava, uključujući usvajanje Zakona o socijalnim službama. Bilo je presudno iskoristiti ovaj zamah za nužne reforme.

Djeca u pokretu i dalje su suočena sa pojačanim rizicima u velikoj mjeri usljed pritiska na sisteme za azil i zaštitu djece te kapaciteta za prihvata koji su nedovoljni i ispod standarda. Domaći sistem za zaštitu djece bez pratnje i djece odvojene od roditelja (UASC) u BiH je pod pritiskom zbog povećanog priliva izbjeglica i migranata, što je rezultiralo ograničenom identifikacijom i upućivanjem ove kategorije. Pored toga, na blagovremenu identifikaciju i upućivanje negativno su utjecali i nedostatak alata i sredstava za procjenu dobi i profiliranje porodica od strane državnih dužnosnika, kašnjenja u dodjeli zakonskog skrbništva, nedovoljno upravljanje predmetima kod utvrđenih slučajeva, neodgovarajući broj objekata za smještaj UASC-a i pogrešne informacije među UASC-om o sigurnim i zakonskim mogućnostima za azil i/ili dalje kretanje. Saradnja s centrima za socijalnu zaštitu, posebno kako bi se osiguralo blagovremeno imenovanje skrbnika za UASC pokazala se presudnom. Međutim, postoji potreba za njihovim daljnjim osposobljavanjem. Dolasci izbjeglica i migranata u BiH povećali su se u 2019. godini. Tokom 2019. godine, od 29.126 dolazaka 27.674 osoba izrazilo je namjeru da zatraži azil. Zbog odsutnosti potpunog vlasništva nad odgovorom i zbog nedostatka identifikacije i usluga, osobe su izložene riziku zaštite. Stoga je pristup postupku azila i dalje izazov. Tokom 2019. godine nije bilo odgovarajućih uslova prihvata, posebno za ranjive osobe, kako za službeno registrirane tražitelje azila, tako i za osobe koje su izrazile namjeru da zatraže azil. Razlog tome su neadekvatni finansijski i ljudski resursi i nespremnost određenih vlasti da pruže potrebni nivo podrške/pomoći ovoj populaciji.

U 2019. godini glavna prekretnica u zakonodavnim i političkim reformama u području socijalne zaštite jeste usvajanje nacrtu Zakona o podršci porodicama s djecom u FBiH u Predstavničkom domu FBiH. Ministarstvo finansija je izdvojilo novu budžetsku liniju za ovaj Zakon, čije se usvajanje od strane Doma naroda FBiH očekivalo u 2020. nakon procesa javnih konsultacija. UN je osigurao stručne tehničke savjete za izradu i projekcije troškova Zakona. Ukoliko se usvoji, ovaj Zakon će predstavljati najznačajniji korak u rješavanju diskriminacije u pogledu pristupa dječijim i novčanim naknadama za majke u FBiH nakon rata 1992-95. Iako su se nadležnosti za socijalnu i dječju zaštitu nakon 1995. uglavnom pripisivale federalnom nivou, u praksi su mnoge zakonodavne i finansijske odgovornosti prenesene na deset kantona, što je stvorilo velike razlike u pristupu socijalnim naknadama za porodice s djecom. U planu je i nekoliko drugih zakona socijalne zaštite, od kojih je najvažniji Zakon o socijalnim uslugama, izrađen uz tehničku podršku UN-a u 2019. Nadalje, kako bi se osigurao bolje informiran proces izrade politika i zagovaranje za više javnih investicija u djecu, UN je pokrenuo izradu budžetskih izvještaja o socijalnoj zaštiti i dječjoj zaštiti.

Ostvaren je dalji napredak u uvođenju metodologije Međunarodne klasifikacije funkcionisanja, invaliditeta i zdravlja (ICF) među stručnjacima iz različitih sektora. Navedeno je generiralo bolje razumijevanje socijalnog modela invalidnosti. Provedena je analiza postupaka ocjenjivanja invaliditeta za djecu u deset kantona FBiH, a koja je ukazala na značajne slabosti u procjeni i procedurama upućivanja, temeljenim na zastarjelom medicinskom modelu. Mapu puta za provedbu konkretnih preporuka iz analize potvrdili su radnici iz oblasti socijalne i dječje zaštite, obrazovanja te zdravstveni radnici.

Dinamiku stanovništva u BiH i dalje karakteriziraju nizak fertilitet (1,244), povećanje očekivanog životnog vijeka i visoke stope iseljavanja kvalificirane radne snage. Premda su statistike o umrlim i rođenima kvalitetne, nije bilo podataka o iseljavanju koje su objavili zavodi za statistiku. Umjesto toga, različite projekcije međunarodnih i domaćih organizacija sugeriraju da se svake godine iseli do 50.000 ljudi. Bilo je očekivano da se situacija dodatno pogorša od 1. marta 2020, kada bi na snagu stupio njemački imigracijski zakon koji omogućava kvalificiranoj radnoj snazi iz BiH lakše sticanje radne ili boravišne dozvole u ovoj zemlji. Istovremeno, niti jedna od državnih institucija nije razvila adekvatne populacijske mjere kako bi se pokušali zadržati mladi i iskoristile njihove vještine za razvoj. Uz zaposlenje, razlozi za iseljavanje kreću se od nekvalitetnog obrazovanja do nedostatka stabilnosti, korupcije i pogoršanja političke situacije u zemlji. Novi trendovi pokazuju da se iseljavaju cijele porodice u potrazi za boljim životnim uslovima.

I pored nekoliko strategija i politika o različitim elementima seksualnog i reproduktivnog zdravlja u BiH, njihova provedba je i dalje spora zbog oslanjanja na donatorska sredstva. Dokazi vezani uz trendove u ovoj oblasti su bili rijetki, s tim da je najnoviji MICS 4 proveden 2011. godine, a MICS 6 je za sada odgođen. Još uvijek se smatra da je stopa korištenja moderne kontracepcije niska, imajući u vidu da su sredstva iz javnih fondova zdravstvenog osiguranja osigurana samo za ograničeni paket kontracepcijskih sredstava. Tu je i prepoznavanje vrijednosti kontracepcije od strane institucija kao sredstvo za sprečavanje abortusa. Međutim, tu je nedostatak sredstava u institucijama za rješavanje ovog pitanja na odgovarajući način i pomoći pojedincima i parovima u slobodi izbora s obzirom na njihovu plodnost.

UN je započeo obnovu šest psihijatrijskih klinika u Bosni i Hercegovini kroz pružanje tehničke pomoći u BiH. Ova inicijativa bila je dio sporazuma između BiH i Razvojne banke Vijeća Europe.

Ključna postignuća

Prvi ikada nalazi PISA testa (Program za međunarodnu procjenu znanja i vještina učenika), objavljeni 3. decembra 2019. godine, pokazali su da su petnaestogodišnji učenici u BiH u prosjeku oko tri školske godine iza njihovih vršnjaka u zemljama OECD-a. Minimalni nivo funkcionalne pismenosti nije ostvarilo 58% učenika iz matematike, 57% iz nauke i 54% u čitanju. Zanimljivo postotak učenika ocijenjen je najboljim ocjenama iz ovih predmeta. „PISA šok“ je pokazao da obrazovni sistemi ne osiguravaju učenicima potrebne vještine i sposobnosti kako bi bili učinkoviti radnici i građani u društvu znanja 21. vijeka. Prije i nakon predstavljanja PISA rezultata organiziran je niz od deset interaktivnih lokalnih diskusija s učenicima, roditeljima, nastavnicima i direktorima škola o važnosti velikih međunarodnih procjena i kako iste mogu pomoći u poboljšanju kvalitete obrazovanja. UN će nastaviti podržavati Agenciju za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH (APOSO) u pokretanju kampanje „obrazovanje za novo doba“ koja je obuhvatila 3,188,500 ljudi u 2019. te 1,461,000 putem prenosa uživo i TV-a dana 3. decembra (predstavljanje PISA rezultata). UN će koristiti rezultate PISA testa kako bi se stvorio zamah i potaknuo dijalog i javna rasprava o obrazovanju u pravcu poboljšanja kvalitete i aspekta jednakosti u obrazovnom sistemu, sa odmakom od postojećeg fokusa na segregaciju i različite nastavne planove i programe. U predškolskom odgoju i obrazovanju postignut je dalji napredak jer se postotak djece (5-6 godina) koja su pohađala obvezne programe u godini prije osnovne škole povećao za 24% u posljednje tri godine sa 54% u školskoj 2016/2017. na 78% u 2018/2019. Međutim, ukupne stope upisa i dalje su nedovoljne i znatno smo ispod EU i nacionalnih ciljeva. Izuzetak je bio Kanton 10 u Federaciji Bosne i Hercegovine gdje je UN nastavio partnerstvo s Ministarstvom obrazovanja i lokalnim vlastima pokrivajući 90% troškova; stopa udjela predškolske djece povećala se sa oko 20% u 2013. na preko 95% u 2019. UN je podržao nastavnike u predškolskom obrazovanju u Republici Srpskoj u pokretanju sveobuhvatnog programa razvoja kapaciteta kako bi se poboljšali njihovi kapaciteti u oblasti intervencija kod ranog rasta i razvoja. Kao dio UN-ovog humanitarnog odgovora, ukupno je 2.977 djece u pokretu imalo koristi od formalnog obrazovanja (522) te programa neformalnog obrazovanja (2.455) tokom 2019. godine.

UN se usmjerio na zagovaranje i strateške intervencije u okviru provedbe Revidirane strategije za provedbu Aneksa 7. Daytonskog mirovnog sporazuma (DPA). UN je podržao izradu pravnog okvira za socijalno stanovanje kroz intenzivnu saradnju s lokalnim vlastima na svim razinama. U julu 2019. godine RS je usvojio Zakon o socijalnom stanovanju i uspostavio Radnu grupu za izradu entitetske strategije socijalnog stanovanja. Strategija bi se trebala izraditi do sredine 2020. godine, u skladu sa Zakonom o socijalnom stanovanju. U FBiH, dva kantona imaju svoje zakone (Podrinjski, Zeničko-dobojski) koji tretiraju ovaj problem, dok je nacrt zakona u Kantonu Sarajevo, Srednjobosanskom kantonu i Unsko-sanskom kantonu u različitim fazama razvoja. Finansijsku i tehničku podršku osigurali su UN i CRS. U 2019. godini nisu se dogodili značajni pomaci u vezi s Metodologijom izrade socijalnih karata RS, osim sve prisutnijeg mišljenja da bi ovu metodologiju trebalo prevesti u zakonodavstvo radi usaglašenosti i obaveza lokalnih zajednica. UN i OSCE pripremili su Nacrt dokumenta o provedbi Aneksa VII, koji se planira koristiti kao mjerilo za dalje aktivnosti koje dovode do zatvaranja ovog poglavlja. Politički zastoj također je utjecao na provedbu projekta MLjPI za mapiranje relevantnih indikatora stvarnih potreba osoba obuhvaćenih Aneksom VII Mirovnog sporazuma, pripadnika romske zajednice i osoba s invaliditetom. Nije primijećen napredak u provedbi planiranih aktivnosti u 2019.

U 2019. godini, u okviru humanitarnog odgovora UN-a na priliv više od 29.000 imigranata, izbjeglica i tražitelja azila, oko 8.200 djece u pokretu imalo je koristi od intervencija u zaštiti djece koje je podržao UN. U saradnji sa Save the Children, SOS Kinderdorf, World Vision i Žene sa Une, UN je podržao lokalne vlasti u Hercegovačko-neretvanskom, Sarajevskom i Unsko-sanskom kantonu u pružanju podrške zaštiti djece poput pitanja zakonskog skrbnika, upravljanja predmetima, mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške kao i adekvatnih kapaciteta za prihvatanje djece bez pratnje i djece odvojene od porodica, u mjeri u kojoj je to moguće. Smjernice za centre za socijalnu zaštitu u FBiH o procedurama upućivanja kod dječje zaštite za djecu izbjeglice i migrante i SOP-ovi za ove centre u FBiH o zaštiti i brizi o ranjivoj djeci izbjeglicama i migrantima izrađeni su krajem 2018. godine, a još uvijek se čeka usvajanje, ponajprije iz političkih razloga povezanih s raspodjelom određenih odgovornosti.

UN je pomogao kako bi se osiguralo da svi migranti, izbjeglice i azilanti u BiH uživaju međunarodnu zaštitu i imaju pristup socijalnoj zaštiti. U kontekstu dramatičnog porasta broja tražitelja azila i imigranata koji dolaze i/ili prolaze kroz BiH tokom 2019. godine, UN je poduzeo obimne koordinacijske napore sa svim relevantnim akterima, kako na središnjoj tako i na regionalnoj razini. UN je bio angažovan na prikupljanju i razmjeni relevantnih podataka iz svih relevantnih izvora na terenu kako bi se maksimizirali rezultati s dostupnim resursima. UN i njegovi partneri su povećali prisutnost u područjima sa značajnim brojem tražitelja azila i imigranata kako bi popunili praznine u prihvatu i pristupu pravima. UN je osigurao besplatnu pravnu pomoć,

psihosocijalnu podršku, smještaj i skrbništvo za tražitelje azila i osigurao podršku za BiH za preuzimanje obaveza tokom Globalnog foruma o izbjeglicama i Segmenta na visokom nivou (GRF/HLS). Osigurana je pravna pomoć za 13.629 migranata, izbjeglica i azilantata, te psihosocijalna podrška za 4.821 osobu i skrbništvo za 106 maloljetnika bez pratnje. U smještaju za osjetljive kategorije zabilježeno je 1.385 noćenja. Rođenje/državljanstvo potvrđeno je za 37 osoba, a rođenje je upisano za 17 novorođenih tražitelja azila. Identificirane su 73 osobe kojima prijeti rizik od apatridije, 54 predmeta su zaključena, a pet je upućeno lokalnim pružateljima besplatne pravne pomoći. Organizirano je trideset fokus grupa za 316 osoba, te pružene informacije za 937 osoba. Četiri pritužbe povezane s registracijom rođenih podnesene su ombudsmanu.

U 2019. godini, UN je nastavio svoje aktivnosti na prevenciji smanjenja štete i osiguranja zamjenske terapije opioidima za injekcione korisnike droga u tri kantona FBiH. U 2019. godini ukupno je 856 osoba bilo uključeno u zamjensku terapiju metadonom (700 muškaraca, 156 žena) i 94 u supstitucijsku terapiju Suboxonom (71 muškarac, 23 žene). Uz to, 1.938 osoba testirano je na prisutnost opijata u mokraći (1.670 muškaraca, 268 žena), dok je sedam zaposlenika (četiri muškarca, tri žene) kantonalnih detoks centara prošlo dodatnu obuku.

U oblasti prevencije zloupotrebe narkotika, BiH je kontinuirano povećavala provedbu programa socijalnog i emocionalnog učenja u zemlji s ciljem sprečavanja ili odgađanja početka upotrebe droga među mladim adolescentima. U 2019. godini, uz podršku UN-a, rađeno je sa 64 nastavnika iz 29 osnovnih škola iz cijele regije, uključujući Bosnu i Hercegovinu, kako bi se poboljšala njihova znanja o trendovima upotrebe supstanci, normativnim uvjerenjima, vještinama odbijanja i štetnim učincima tvari među učenicima.

Također, 2019. godina bila je i zadnja godina podrške UN-a Mehanizmu za koordinaciju uspostavljenom od strane Vijeća ministara BiH za podršku i praćenje programa odgovora na HIV/AIDS i tuberkulozu u Bosni i Hercegovini. Fokus rada Mehanizma je koordinacija odgovora zemlje u periodu nakon Globalnog fonda protiv tuberkuloze i malarije (GFATM). UN je podržao studiju kojom se razmatraju potencijali NVO-a kao pružatelji usluga prevencije za HIV u Bosni i Hercegovini. Pripremljeni su različiti scenariji za finansiranje ove prevencije te predstavljeni vlastima BiH. U partnerstvu s organizacijama civilnog društva i kantonalnim vlastima, UN je realizirao usluge s naglaskom na HIV preventivne aktivnosti za pogođene populacije. Komunikacijom o promjeni ponašanja u 2019. godini obuhvaćeno je 6.290 osoba (5.090 muškaraca i 1.200 žena).

UN je osigurao stručne tehničke savjete za izradu i projekcije troškova Zakona o podršci porodicama s djecom u FBiH. Sa planiranim usvajanjem u 2020. godini, ovaj Zakon će predstavljati najznačajniji korak u rješavanju diskriminacije u pogledu pristupa dječijim i novčanim naknadama za majke u FBiH nakon rata 1992-95. Iako su se nadležnosti za socijalnu i dječju zaštitu nakon 1995. uglavnom pripisivale federalnom nivou, u praksi su mnoge zakonodavne i finansijske odgovornosti prenesene na deset kantona, što je stvorilo značajne varijacije u pristupu socijalnim naknadama za porodice s djecom. U planu je i nekoliko drugih zakona socijalne zaštite, od kojih je najvažniji Zakon o socijalnim uslugama, izrađen uz tehničku podršku UN-a u 2019. Nadalje, kako bi se osiguralo bolje informiran proces izrade politika i zagovaranje za više javnih investicija u djecu, UN je pokrenuo izradu budžetskih izvještaja o socijalnoj zaštiti i dječjoj zaštiti. Prvi se usmjerio na novčane naknade i socijalnu zaštitu, posebno s obzirom na invaliditet. Izvještaj o budžetima za zaštitu djece usmjerio se na pravosuđe, ministarstva unutrašnjih poslova, te određene aspekte sektora obrazovanja. Ovi izvještaji o budžetima, koji se trebaju finalizirati početkom 2020. godine, uključivali bi detaljnu analizu veličine i sastava budžetskih izdvajanja za 2019-20, pružajući uvid u ekonomičnost, učinkovitost, pravičnost i adekvatnost ranijih i budućih izdvajanja.

U saradnji sa Fondacijom za socijalno uključivanje u BiH, UN je podržao izradu dva dokumenta o politikama, koji integriraju višedimenzionalan pristup analizi socijalnog uključivanja obzirom na dobno specifične ranjivosti, siromaštvo, demografske i institucionalne nedostatke pojedinih sektora. Konsultacije oko ovih dokumenata urađene su s nizom vladinih i nevladinih partnera, kao i ranjivim grupama, privlačeći značajnu medijsku pažnju. Preporuke za određena institucionalna, zakonska i poboljšanja politika će se uzeti u obzir u izradi strateških okvira socijalnog uključivanja u skladu sa standardima EU-a, a koja treba biti pokrenuta u 2020. godini.

Program UN-a za smanjenje rizika od katastrofa (DRR) službeno je pokrenut u februaru 2019. godine, nakon određenih kašnjenja. UN je podržao osnivanje lokalnih platformi u ovoj oblasti u 10 odabranih lokalnih samouprava, a koje će poslužiti kao katalizatori za međusektorsku koordinaciju na smanjenju rizika od katastrofa u skladu sa Sendai okvirom. Ovo je prva ikada napor na institucionaliziranju međusektorske koordinacije u smanjenju rizika od katastrofa u gradovima i općinama/opštinama u BiH. Radne grupe za smanjenje rizika od katastrofa za sektor socijalne i dječje zaštite formirane su na šest lokacija i okupljaju

predstavnik centara za socijalnu zaštitu, civilne zaštite, lokalnih nevladinih organizacija, Crvenog krsta/križa i općinskih/gradskih odjeljenja za socijalnu zaštitu, odgovornih za uključivanje aspekata specifičnih za djecu u lokalne strategije za smanjenje rizika od katastrofe, procjene rizika, planove za nepredviđene situacije i akcijske planove. Također bi trebali provoditi mjere smanjenja rizika od katastrofa i socijalne zaštite koje reagiraju na udare, a u korist djece i porodica. U pionirskim naporima Ministarstva sigurnosti BiH, te u sklopu napora zemlje za provedbu ciljeva Sendai okvira za smanjenje rizika od katastrofa, UN je podržao izradu nacrtu prvog Strateškog okvira BiH za smanjenje rizika od katastrofa 2020-2030, kao i ažuriranje Procjene opasnosti i rizika za BiH, izrađene 2013. UN je također pružio tehničku pomoć i zagovarao integraciju ranjivosti specifičnih za djecu i definiranje uloge sektora relevantnih za djecu u strateškim ciljevima.

Na regionalnoj UN-ovoj konferenciji Gradonačelnici za djecu u novembru 2019. u Atini, predstavnici gradova Ljubuški i Prijedor pridružili su se gradonačelnicima iz 23 gradova i mjesta u Evropi i centralnoj Aziji u zajedničkom obećanju boljeg rada njihove uprave u korist djece i mladih.

U 2019. godini, UN je nastavio pružati podršku partnerima iz vlasti u BiH kako bi se osiguralo da veći broj dječaka i djevojčica koristiti kontinuum usluga zaštite djece s ciljem sprječavanja i adekvatnog reagiranja na nasilje, zlostavljanja, iskorištavanja i odvojeni život, te uživa pravičan pristup pravdi. U bliskoj saradnji s vladinim partnerima na različitim nivoima, UN, nevladine organizacije i organizacije civilnog društva dodatno su ojačale zaštitno okruženje kroz ključna ulaganja u sisteme zaštite djece, proširujući okruženje na brigu o djeci, dobrobit i pravdu, kako u okviru redovnog razvojnog programa, tako i kao dio humanitarnog odgovora na priliv izbjeglica i migranata.

Nadovezujući se na napredak postignut u reformi sistema brige o djeci tokom 2016-2018, uz podršku EU-a, resorna ministarstva i centri za socijalnu zaštitu uložili su značajna sredstva u dalje jačanje udomiteljstva i upravljanja slučajevima zaštite djece. Napravljeni su pozitivni koraci u transformaciji dvije javne ustanove za djecu bez roditeljskog staranja u centre za usluge za ugroženu djecu i porodice: „Rada Vranješević“ u Banjaluci i „Dječiji dom Mostar“ u Mostaru. Konferencija o reformi brige o djeci u maju 2019. doprinijela je obnovljenoj predanosti ključnih aktera za ubrzavanje deinstitucionalizacije i prioriteta međusektorske saradnje. Međutim, potrebno je mnogo više ulaganja kako bi se osigurala deinstitucionalizacija sve djece, posebno u sprječavanju razdvajanja porodica zbog siromaštva i nemoći, kao i u pružanju kontinuuma usluga brige, uključujući udomiteljstvo za djecu s poteškoćama u razvoju i romsku djecu, hitno udomiteljstvo i domove za manje grupe mladih.

Uz podršku Globalnog fonda protiv nasilja nad djecom, te u saradnji s organizacijama civilnog društva, kao što su Save the Children i IFS-Emaus, UN je dao doprinos kod sigurnog okruženja za djecu u riziku od online seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. Uspostavljen je Centar za sigurniji internet s Centrom za podizanje svijesti, telefonskom linijom, uključujući telefonsku liniju za pomoć. Preko 750 stručnjaka poboljšalo je svoje kapacitete, za policiju je nabavljena forenzička oprema, a više od 1.700 roditelja i 300 djece educirano je o internetskoj zaštiti djece. Kao rezultat toga, zabilježen je značajan napredak u istragama i krivičnom procesuiranju nekoliko krivičnih djela seksualnog zlostavljanja djece, kao i u podršci pruženoj djeci u riziku od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja na internetu.

U 2019. godini, ostvaren je dalji napredak u uvođenju metodologije Međunarodne klasifikacije funkcionisanja, invaliditeta i zdravlja (ICF) među stručnjacima iz različitih sektora. Navedeno je generiralo bolje razumijevanje socijalnog modela invalidnosti. Provedena je analiza postupaka ocjenjivanja invaliditeta za djecu u deset kantona FBiH, a koja je ukazala na značajne slabosti u procjeni i procedurama upućivanja, temeljenim na zastarjelom medicinskom modelu. Mapu puta za provedbu konkretnih preporuka iz analize potvrdili su radnici iz oblasti socijalne i dječje zaštite, obrazovanja te zdravstveni radnici. Planirani početak realizacije je u 2020. godini.

U Sarajevu je organizirana regionalna konferencija „Dinamika stanovništva, ljudski kapital i održivi razvoj u jugoistočnoj Europi“, a za rezultat je imala jačanje svijesti među institucijama vlasti, organizacijama civilnog društva i akademske zajednice iz osam zemalja vezano za kretanje broja stanovnika u regiji i važnosti ljudskog kapitala za razvoj zemlje (uključujući cjeloživotno učenje i dobro zdravlje svakog građanina).

Zavodi za statistiku ponovo će saradivati s Karlovim univerzitetom iz Praga na izradi projekcija stanovništva za BiH na temelju najrealnijih scenarija. Projekcije će biti objavljene na proljeće 2020. Također, provedena je Analiza stanja stanovništva (PSA), ali finalni izvještaj još nije objavljeno zbog stalnih neslaganja između entiteta oko rezultata popisa. Ova bi analiza mogla poslužiti kao osnova za budući razvoj populacijske politike u zemlji.

Nastavljeno je širenje mreže centara zdravog starenja s ukupno 12 takvih centara koji djeluju u zemlji i najmanje dodatna tri u procesu osnivanja. Metodologija za otvaranje ovih centara privukla je veliku pažnju u regiji, a Sjeverna Makedonija i Gruzija aktivno rade na uspostavljanju svojih mreža. UN je saradivao s University College London u provedbi ankete u centrima, a koja je rezultirala analizom troškova za otvaranje budućih centara u BiH. Vlada RS-a usvojila je Strategiju o starenju za ovaj entitet.

Forum mjesne zajednice i dalje se koristi kao službeni kanal za konsultacije građana u 24 partnerske lokalne samouprave. U 2019. godini organizirano je 102 foruma mjesnih zajednica u 136 MZ, a u kojima je učestvovalo 3.246 građana (1.140 žena, 263 mladih i 310 socijalno isključenih) u cilju smislenog učešća u identifikaciji lokalnih prioriteta, što čini ukupno 17.146 osoba (5.143 žena, 763 mladih i od toga 1.371 socijalno isključenih) uključenih u 602 foruma MZ od 2016. godine. Ovi forumi su pružili priliku svakoj zajednici da identificira prioritete i implementira neke od njih uz podršku lokalnih vlasti. Korištena je web platforma www.mjesnazajednica.ba za promociju aktivizma u zajednici, omogućavajući predstavnicima MZ-a razmjenu dobrih praksi, prikupljanje sredstava i *crowdfunding*. Usaglašena je i izrađena je nova vizija MZ-a, kojom se definira slika idealne inkluzivne i rodno osjetljive buduće mjesne zajednice, u skladu sa viđenjima građana, te potvrđena od strane nadležnih institucija. Ukupno 23 društvena centra su ponovo operativna i u službi za 14.652 građana (56% muškaraca i 44% žena). Usluge uključuju različite događaje, obuke i sl. koji značajno unapređuju socijalnu koheziju u tim lokalnim samoupravama. Od 2016. godine realizirano je 315 manjih intervencija na prijedlog MZ-a, doprinoseći poboljšanom pristupu javnim uslugama za više od 970.000 građana (45% žena i 30% socijalno isključenih); dok su inicijative osmišljene i provedene od strane organizacija u zajednici pozitivno utjecale na više od 35.000 građana (9.525 žena i 3.604 socijalno isključenih i ugroženih). Od 2016. godine 4.728 (30% žena) uposlenika mjesnih zajednica osposobljeno je za bolje pružanje informativnih usluga i facilitiranje zajednica, dok je 26.479 građana bilo uključeno u lokalne dobrovoljne akcije, doprinoseći dinamičnijim zajednicama.

Tri osnovane komisije (po jedna u entitetima i jedna u Brčko distriktu) održale su 12 savjetodavnih sastanaka sa širim spektrom aktera i korisnicima kako bi izradile preporuke za poboljšanje relevantnih zakonodavnih okvira.

Usvojena je Strategija za unapređenje seksualnog i reproduktivnog zdravlja u Republici Srpskoj 2019-2029. U skladu sa Strategijom, educirano je dodatnih 50 porodičnih ljekara o savjetodavnim uslugama za planiranje porodice na nivou primarne zdravstvene zaštite. Također, finalizirane su Smjernice o kliničkom liječenju kod slučajeva silovanja u FBiH i Kliničke smjernice o hipertenzivnim poremećajima u trudnoći u oba entiteta, dok je započeta izrada Kliničkih smjernica za antenatalnu njegu u oba entiteta. U skladu s procesom uspostavljanja sistema Opstetričkog nadzora i odgovora (OSRS) u BiH, razvija se i regionalna web platforma, a entitetske radne grupe izradile su Akcijski plan OSRS-a s prioriternim aktivnostima za 2020. godinu.

Izrađena je nova multisektorska Strategija za rani rast i razvoj za Federaciju Bosne i Hercegovine, usklađena s međunarodnim standardima, uz podršku UN-a i koja trenutno čeka usvajanje. Poboljšana je i dalje proširena komunikacija i informisanje roditelja neodlučnih oko vakcina. Kroz razne inicijative podržane od strane UN-a, poput inovativne „Imunizacijske aplikacije“ i bloga na društvenim mrežama, roditeljima su pružene bolje informacije o vakcinama zasnovane na dokazima, dok su zdravstveni radnici širom BiH, kroz specijalizirane treninge, komunicirali roditeljima prednosti imunizacije uvjerljivo i temeljem činjenica. UN predvodi i podržava vlasti kod standarda i normativa usluga zdravstvene zaštite, a koji su revidirani i provode se u Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH), što je jedan od pozitivnih iskoraka u 2019. Osigurane su integrisane usluge ranog rasta i razvoja (IECD) putem primarne zdravstvene zaštite, dok su sredstva osigurana iz kantonalnih fondova zdravstvenog osiguranja. Centri za rani rast i razvoj su sada u potpunosti održivi u nekoliko kantona. Preko 2.000 djece u cijeloj zemlji imalo je koristi od kvalitetnih usluga ranog rasta i razvoja koje podržava UN.

Uz podršku UN-a, četiri porodilišta u Republici Srpskoj akreditirana su u skladu sa Standardima za bolnice prilagođene bebama, dok je akreditacija postala samoodrživa u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Predmet zdravih životnih stilova uspješno je proširen na 4. i 5. razrede u osnovnim školama u Bosansko-podrinjskom kantonu u saradnji s kantonalnim Ministarstvom obrazovanja, omladine, nauke, kulture i sporta i Pedagoškim zavodom. Izrađen je Priručnik za nastavnike, a odabrani nastavnici svih osnovnih škola u kantonu osposobljeni su kroz obuku. Kao rezultat toga, od školske 2019/2020, sva djeca od 4. do 9. razreda osnovne škole u kantonu trebala bi proći obavezni program Zdravi životni stilovi.

Kako bi promovirao važnost mentalnog zdravlja i vojne psihologije u Bosni i Hercegovini i regiji, UN je, zajedno sa Ministarstvom obrane, od 6. do 10. maja 2019. godine u Sarajevu organizirao 54. međunarodni simpozij primijenjene vojne psihologije (IAMPS 2019). Simpozij je okupio 78 učesnika iz 25 zemalja, te 36 naučnih radova i prezentacija na četiri teme: Izbor i vodstvo, Individualne i organizacijske procjene, Otpornost i operativni stres, i Demobilisani borci i podrška vojne porodice.

U oblasti radijacijske medicine, nastavljeni su naponi na usavršavanju radioterapije, nuklearne medicine i dijagnostičke radiologije, kroz pružanje specijaliziranih mogućnosti za usavršavanje liječnika i uvođenje moderne opreme, kako bi se ispunili zahtjevi međunarodnih standarda zdravstvenih usluga. Potaknuta je svijest o zaštiti od radijacije pacijenata među svim važnim grupama zdravstvenih radnika koji u medicinske svrhe koriste ionizirajuća zračenja, te unaprijeđena znanja i vještine. Uvedene su usluge kalibracije u sekundarnim standardnim dozimetrijskim laboratorijima (SSDL) Bosne i Hercegovine, uz odobrenje za punopravno članstvo u okviru IAEA/WHO SSDL mreže.

Tematsko područje 4. OSNAŽIVANJE ŽENA

Tematsko područje 4. ili UNDAF-ov Četvrti stub ima za cilj omogućiti većem broju žena učešće u donošenju odluka u političkim forumima i privredi te osigurati učinkovite mehanizme za sprječavanje i blagovremeno reagiranje na rodno uslovljeno nasilje i pružanje sveobuhvatne njege i podrške preživjelima.

UNDAF-ovi namjeravani rezultati

- Jačanje institucionalnih mehanizama usmjerenih na promociju učešća žena u procesima donošenja odluka;
- Ponuditi ekonomske koristi ženama kroz aktivnosti zapošljavanja i generiranje prihoda;
- Poticati strateške i sistemske pristupe sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama
- Pružiti sveobuhvatnu njegu i podršku preživjelima žrtvama seksualnog nasilja tokom sukoba
- Osigurati povećanje budžeta za usluge za sprječavanje i reagiranje na rodno uslovljeno nasilje

Ishodi povezani s UNDAF-om: 12. i 13. godina.

Utvrđeni razvojni trendovi i izazovi

Dubina strukturnih i političkih složenosti u Bosni i Hercegovini, u kombinaciji sa sve dubljim demokratskim padom, utječu i na razvoj u sferi rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena (GEWE). Situacija zahtjeva integrirani pristup razvojnim intervencijama i rodnoj ravnopravnosti. Rodna neravnopravnost i hronično niska zastupljenost žena u svim strukturama koči ukupni napredak bh. društva. Žene su i dalje nedovoljno zastupljene na svim nivoima odlučivanja, te političkom i javnom životu. Na zajednicu se gleda kao na nivo koji može značajno smanjiti nejednakosti svih vrsta i na najkonkretniji način aktivirati udruženja žena. Svaki aspekt života zajednice, od mobilnosti i pristupa javnim prostorima, infrastrukturnog razvoja, pristupačnosti i kvalitetnih javnih usluga, demografskih trendova, zdravlja, transformacije rodnih odnosa u porodicama i domaćinstvima, odgovora na nasilje, socijalne klime u zajednici i dominantnih vrijednosti i norme, po svojoj prirodi, nužno je rodan. Međutim, u slučaju Bosne i Hercegovine, šira javnost ih često ne prepoznaje kao takve, posebno u manje razvijenim ili ruralnim područjima.

S druge strane, tokom 2019. godine nastavilo se sa unapređenjem kapaciteta i bolje primjene rodne ravnopravnosti u procesima budžetiranja, uz podršku UN-a. Kroz različite politike i sektore pokazana je standardizacija integracije principa rodne ravnopravnosti. Pored toga, Ministarstvo finansija FBiH u Budžetskoj instrukciji br. 2. dalje je razradilo Smjernice za integraciju rodno osjetljivog budžetiranja, sa instrukcijom resornim ministarstvima da integrišu rod u indikatore, mjere i programe. Nadalje, u Dokumentu okvirnog budžeta FBiH za 2019-2021. naglašeno je opredjeljenje Vlade FBiH da nastavi provedbu rodno osjetljivog budžetiranja. U Republici Srpskoj postoji značajan porast žena koje podnose zahtjeve za poljoprivredne poticaje i time se pomaže osigurati njihova ekonomska nezavisnost. Rezultat je to rada UN-a uložen u aktivnosti sa Ministarstvom poljoprivrede RS.

Kada je riječ o ekonomskim prilikama i tržištu rada, za žene je i dalje za trećinu manje vjerovatno da će učestvovati u radnoj snazi nego muškarci, i to je bio slučaj za sve dobi, dok su žene činile 18,8%² registrovanih nezaposlenih u BiH. U poređenju s drugim zemljama u regiji, BiH je imala najniži procenat učešća žena u ukupnom broju osoba registrovanih na tržištu rada.³ U BiH su posebno zabrinjavajuće dvije radno sposobne grupe, ali koje nisu aktivne na tržištu rada, a riječ je o ženama i mladima. Tu bilježimo značajno različite obrasce učešća na tržištu rada između žena i muškaraca. Naime, za dobne grupe 15-24 i 25-49, za žene je ponovo znatno manje vjerovatno da će biti aktivne na tržištu rada u odnosu na muškarce. Još je značajnije i dalje smanjenje učešća ženske radne snage u dobi između 25 i 49 godina. U dobnoj grupi od 50 do 64 godine žene su bile nešto aktivnije od muškaraca, s tim da je manje vjerovatno da će ostati aktivne i nakon 65. godine.

² Podaci ILO-a za 2019. godinu, dostupni na <https://www.ilo.org/ilostatcp/CPDesktop/?list=true&lang=en&country=BIH>

³ Samo 32,8% žena učestvuje u radnoj snazi, podaci ILO-a za 2019. godinu dostupni na <https://www.ilo.org/ilostatcp/CPDesktop/?list=true&lang=en&country=BIH>

Nekoliko je faktora koji doprinose ovakvoj situaciji za muškarce i žene, a najznačajniji koji utječu na učešće žena na tržištu rada su nedostatak adekvatne brige za djecu, brige za starije i brige za osobe s invaliditetom, strukture politika roditeljskog dopusta i odlazak muškaraca u inostranstvo.

Nadalje, naknada za vrijeme porodiljnog i roditeljskog dopusta ne osigurava se na ravnopravnoj osnovi u cijeloj zemlji, a ovisi o vrsti sektora zapošljavanja. Nadalje, samo zapošljavanje nije garancija pristojne kvalitete života. Žene su često u većem broju zastupljene u neformalnoj ekonomiji i na nesigurnim poslovima u uslužnim djelatnostima. Kvaliteta posla ovisi o naknadi i sigurnosti zaposlenja. U BiH, 25,4% zaposlenih je izloženo riziku od siromaštva.

U 2019. godini nastavljena su poboljšanja kapaciteta i primjena rodne ravnopravnosti kroz budžetske procese uz podršku UN-a s različitim politikama i sektorima koji uključuju standardizaciju principa rodne ravnopravnosti. Ministarstvo finansija FBiH u Budžetskoj instrukciji br. 2. razradilo je Smjernice za integraciju rodno odgovornog budžetiranja u budžet. U dokumentu okvirnog budžeta FBiH za 2019. do 2021. iskazano je opredjeljenje za nastavak provedbe rodno osjetljivog budžetiranja, dok je u RS-u zabilježen značajan porast žena koje podnose zahtjeve za poljoprivredne poticaje. Nasilje nad ženama i djevojčicama i nasilje u porodici su i dalje široko rasprostranjeni socijalni problemi u BiH, što predstavlja ozbiljno kršenje temeljnih ljudskih prava. Konstruktivna koordinacija između širokog spektra partnera iz vladinog i nevladinog sektora kod odgovora na nasilje je unaprijeđena, s tim da je standardizirani odgovor u cijeloj zemlji i dalje izazov. U 2019. bilježi se nastavak poboljšanja u cjelokupnom odgovoru vlasti na potrebe preživjelih žrtava seksualnog nasilja u sukobu (CRSV) koji i dalje ostaju najvećim dijelom zaboravljeni i marginalizirani. Izmjenama zakonodavstva u RS-u, preživjele žrtve CRSV mogu se registrovati kao civilne žrtve rata i ostvariti pristup paketu usluga, naknada i prava. Međutim, postupak registracije (gledano sa stajališta preživjelih seksualnog nasilja povezanog sa sukobima) je složen i iziskuje usmjeravanja.

Nasilje nad ženama i djevojčicama i nasilje u porodici su i dalje široko rasprostranjeni socijalni problemi u BiH, što predstavlja ozbiljno kršenje temeljnih ljudskih prava. Nažalost, odgovorne institucije u cijeloj zemlji i dalje se suočavaju sa izazovima u cjelovitoj provedbi odredbi zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Stoga, žene i djeca, koji su primarne žrtve nasilja u porodice, doživljavaju pravnu nesigurnost i neravnopravnost u pristupu svojim pravima. Istraživanje o dobrobiti i obilježjima nasilja nad ženama iz 2019. godine procjenjuje da je 48% žena u BiH u dobi od 15 i više godina iskusilo neki oblik fizičkog, psihološkog, seksualnog ili ekonomskog nasilja. Unatoč regionalnoj reakciji protiv rodno transformativnih programa za djecu i mlade, inicijative koje podržavaju muškarce i dječake nastavljaju osporavati rodne stereotipe. Konstruktivna koordinacija između širokog spektra partnera iz vladinog i nevladinog sektora kod odgovora na nasilje je unaprijeđena, s tim da je standardizirani odgovor u cijeloj zemlji i dalje izazov. Neadekvatno prikupljanje administrativnih podataka otežavalo je pružanje kvalitetnih usluga za preživjele i učinkovito donošenje politika. Kvaliteta usluga specijalističke podrške dostupnih preživjelima nasilja razlikuje se ovisno o geografskoj lokaciji i socioekonomskom statusu.

Nadalje, u 2019. godini se bilježi nastavak poboljšanja u cjelokupnom odgovoru vlasti na potrebe preživjelih žrtava seksualnog nasilja u sukobu (CRSV), a koji i dalje ostaju najvećim dijelom zaboravljene i marginalizirane. Izmjenama zakonodavstva u RS-u, preživjele žrtve CRSV mogu se sada registrovati kao civilne žrtve rata i ostvariti pristup paketu usluga, naknada i prava. Međutim, postupak registracije (gledano sa stajališta preživjelih seksualnog nasilja povezanog sa sukobima) je složen i treba ga usmjeriti. Međutim, postoje pozitivna dešavanja kada je riječ o lokalnom odgovoru na potrebe preživjelih žrtava CRSV u zajednicama u FBiH i RS (javno zdravstvo i centri za mentalno zdravlje). Svi su se usaglasili sa UN-om da krenu sa obukama za razvoj kapaciteta u 2019. i 2020. kako bi se poboljšala kvaliteta pružene njege i podrške preživjelim žrtvama. Istovremeno, netradicionalni akteri (kao što su vjerske organizacije i vjerske zajednice) aktivno učestvuju u suzbijanju stigme prema preživjelim žrtvama rodno uslovljenog nasilja i seksualnog nasilja u sukobu. U tom smislu, Međureligijsko vijeće je dobilo podršku u izgradnji mreže svojih članova klera i uleme osposobljenih za pružanje psihosocijalne podrške preživjelim žrtvama rodno uslovljenog nasilja i seksualnog nasilja u sukobu unutar njihovih zajednica. Osim toga, mladi lideri su imali vrlo aktivnu ulogu u borbi protiv stigme kod seksualnog nasilja u sukobu na lokalnom nivou, koristeći umjetnosti i kulturu kao platformu za socijalni dijalog.

Pitanja povrede ljudskih prava i unapređenja rodne ravnopravnosti u BiH detaljno su razmatrana tokom perioda Univerzalnog periodičnog pregleda (UPP), sa 23 i dodatnih 19 zaključaka/preporuka iz nacрта izvještaja Radne grupe za UPP ukazujući između ostalih pitanja na ključne izazove i prioritete u integraciji rodnih pitanja, jednake mogućnosti na tržištu rada i procese donošenja odluka te lokalizaciju ratificirane Istanbulske konvencije.

Nadalje, 2019. godine BiH je poduzela sveobuhvatan pregled provedbe Pekinške deklaracije i Platforme za akciju. Tokom izvještajnog perioda, i nacionalni i alternativni izvještaji o provedbi Istanbulske konvencije dostavljeni su Grupi stručnjaka za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO).

Ključna postignuća

U izvještajnoj godini povećane su aktivnosti u sferi žena u politici, a koje su dale nove rezultate. Uz podršku UN-a izrađena je i javnosti predstavljena nova Polazna studija o preprekama političkom učešću žena, a nalazi i preporuke studije korišteni su kao osnova za javne rasprave započete 2019. godine, uz planirani nastavak 2020. godine. Navedeno je također doprinijelo primjetnom povećanju učešća žena u javnom i političkom životu, jer su 2019. održane tri javne rasprave koje su pokrenule raspravu o ulozi medija u promociji jednakih prava žena i političkom učešću, te obuhvatanje i uključivanje političkih stranaka, kako bi se proširio spektar aktera uključenih u promociju rodne ravnopravnosti. Uz podršku UN-a, u saradnji s Agencijom za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine (ARS BiH), razvijen je alat za uvođenje principa rodne ravnopravnosti u izradu politika i sada je na putu da osigura da se rodna ravnopravnost adekvatno adresira u nacrtima zakona i politika u BiH. Nadalje, uspješno je organizovana radna posjeta Švedskoj za predstavnike ARS BiH, Gender centra FBIH, predstavnik Centralne izborne komisije BiH (CIK), predstavnik Parlamentarne skupštine BiH (Odbor za ravnopravnost spolova još uvijek nije bio imenovan u vrijeme posjete) i predstavnik 10 JLS u BiH. Tokom radne posjete, učesnici su imali priliku upoznati se sa brojnim naučenim lekcijama i primjerima trenutnog angažmana partnera u Švedskoj kroz učenje o trenutnim politikama, institucionalnim strukturama, angažmanu civilnog društva i akademskom učenju o sistemskom unapređenju rodne ravnopravnosti i promociji učešća žena u politici i javnom životu općenito.

UN je u 2019. aktivno tragao i ulagao u osnaživanje žena liderki, smatrajući stanovništvo pokretačima promjena u lokalnim zajednicama i društvu u cjelini. Tako su 403 žene učestvovala u osmišljavanju i izradi inicijativa i usluga za socijalne inovacije koje bi mogle doprinijeti rješavanju problema nedostatka vremena i drugih strukturnih prepreka učešću žena u javnom životu i politici. Uz to, u 2019. godini 757 žena doprinijelo je identifikiranju izgradnje mira i socijalne kohezije svojim učešćem u dijaloškim platformama koje je pomogao UN. Kao rezultat pružanja podrške organizacijama civilnog društva aktivnim u oblasti socijalne kohezije, 2.566 žena imalo je koristi od izgradnje kapaciteta i mogućnosti umrežavanja povezanih sa socijalnim poduzetništvom, kulturom, znakovnim jezikom i nediskriminirajućim tretmanom Roma u zajednicama i kulturi. U 2019. godini 276 žena bilo je zaposleno, zadržalo je zaposlenje ili su uživale koristi iz aktivnosti generiranja dohotka kao rezultat podrške UN-a.

Slijedeći Strategiju integriranja rodnog aspekta u lokalnoj zajednici, principi rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena (GEWE) kontinuirano su se koristili kao akceleratori za društvenu transformaciju, sa nizom intervencija na lokalnom nivou, pokazujući nesporne rezultate postignute u praksi. Kontinuirano su stvarani prostori za glasove i perspektive žena, a njihovo ravnopravno učešće u svim procesima odlučivanja aktivno su zagovarani u radu sa svim nivoima vlasti da osiguraju proaktivan angažman žena u donošenju odluka u svim sferama te lokalnom razvoju koji predvodi zajednica. Rezultat toga su forumi mjesnih zajednica uspostavljenih uz podršku UN-a na nivou zajednica u 24 JLS, kao formalni mehanizam konsultacija građana za utvrđivanje i provedbu relevantnih prioriteta zajednice uz podršku lokalne samouprave. Samo u 2019. godini u 136 mjesnih zajednica organizirana su 102 foruma sa učešćem 1.140 žena koje su identifikirale prioritete lokalnog razvoja, što ukupno čini 5.143 žena angažiranih na 602 foruma od 2016. Nadalje, od 2016. do 2019. godine, u procese donošenja odluka/savjetovanja bilo je uključeno 3.919 žena koristeći informacijsku i komunikacijsku tehnologiju, 9.525 žena učestvovalo je u aktivnostima koje provode organizacije zajednica, dok je 7.943 žena učestvovalo u lokalnim dobrovoljnim aktivnostima, čime se dao doprinos dinamičnijim zajednicama.

Značajna ovisnost žena o javnim uslugama također znači da su žene često više pogođene od muškarca u slučaju degradacije ovakvih resursa, njihovog proglašavanja za suvišne ili ukoliko im se prikriveno uskraćuje pristup resursima. Samo u 2019. godini, zahvaljujući intervencijama koje je podržao UN, 175.735 žena imalo je koristi od poboljšanog pristupa i kvalitete javnih usluga, što je pozitivno utjecalo na njihovu kvalitetu života. Uvid, iskustvo i znanje žena, koji su na samom izvoru potreba i organizacije porodičnog i zajedničkog života, predstavljaju važan resurs za kontekstualizaciju, primjenu i oživljavanje vizije za institucionalizirane modele upravljanja zajednicom nastale na lokalnom nivou. Slijedom toga, 315 malih intervencija koje su predložile lokalne zajednice provedene su od 2016. godine, doprinoseći poboljšanom pristupu javnim uslugama za više od 436.500 žena. U periodu 2015-2018. godine 63.355 žena koristilo je usluge besplatne pravne pomoći koje pruža 17 kancelarija za besplatnu pravnu pomoć širom Bosne i Hercegovine. U 2019. u naporima vezanim uz podršku

ženama s visokim rizikom od HIV-a, 1.200 žena upoznato je s rizicima i metodama prevencije, dok je 160 bivših korisnika droga koristilo usluge smanjenja štete. U 2019. godini 62 Romkinje direktno su imale koristi od socijalnih usluga povezanih sa seksualnim reproduktivnim zdravljem i prevencijom bolesti, očuvanjem romskih obrta i uključivanjem u život zajednice kroz volonterske akcije. Zahvaljujući UN-ovoj podršci lokalnim vlastima i partnerstvima civilnog društva, 12.676 djevojčica i žena imalo je pristup poboljšanim socijalnim uslugama u području terapije, dnevne njege, obrazovanja, sporta i kulture. Nadalje, 354 žene s oštećenjem vida i sluha imale su koristi od poboljšanog pristupa administrativnim uslugama u tri lokalne samouprave. Od 2016. godine, 1418 žena zaposlenica u mjesnoj zajednici osposobljeno je za bolje pružanje informativnih usluga i olakšavanje zajednica.

U 2019. godini, UN je poduzeo nekoliko procjena s ciljem podrške izradi politika: i) (rodno osjetljiva) Anketa o percepcijama građana u potrazi za izradom profila socijalne uključenosti u sedam općina/opština u BiH; ii) (rodno osjetljiva) procjena ranjivosti koja nudi četiri različita scenarija klimatskih promjena u ključnim socioekonomskim sektorima; i gore spomenuta iii) Polazna studija o preprekama u političkoj participaciji žena u Bosni i Hercegovini, kojom je predstavljeno postojeće stanje i ponuđene preporuke za dalji pravac na promociji i jačanju položaja žena u političkom i javnom životu.

U 2019. godini pristup rodno osviještene politike intervencija koje je podržao UN donio je značajna postignuća u oblasti rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena u svim područjima aktivnosti, poput energetske i klimatske intervencije. Od poboljšanih uslova u unutrašnjosti javnih objekata, koristi je imalo 9.175 žena, zahvaljujući mjerama energetske učinkovitosti. Obučeno je 190 žena za vještine integrisanog upravljanja vodama i odgovor na poplave, dok je 3122 žena imalo koristi od mjera za ublažavanje rizika od poplava koje se provode duž sliva rijeke Vrbas. Mjere poduzete za kontinuirano poticanje žena predstavnicu institucija za upravljanje energijom da učestvuju u razvoju kapaciteta rezultirale su sa 40% žena polaznica EMIS-a. Razvijen je dodatni modul mrežnog sistema analize rizika od katastrofa, koji omogućava lokalnim samoupravama da analiziraju informacije razvrstane prema spolu i tako obuhvate rodno specifične ranjivosti i integriraju ih u planiranje rizika od katastrofe. S tim u vezi, dovršeni su općinski planovi intervencije od poplave u 13 općina u slivu rijeke Vrbas, identificirajući specifične potrebe žena, uključujući domaćinstva na čelu sa ženama tokom poplave. U 2019. godini 3.122 žene imale su koristi od nestrukturiranih mjera zaštite od poplava provedenih u lokalnim samoupravama u slivu rijeke Vrbas.

Nadalje, postignuti su značajni rezultati kod napora u oblasti sigurnosti i odlaganja municije. Poboljšani su kapaciteti tri žene predstavnice iz Oružanih snaga Bosne i Hercegovine na prenosu tehnologija i procjeni rizika naseljenih mjesta na tehničkoj lokaciji za remont i odlaganje municije u Doboju. Osam žena, predstavnicu tužilaštava Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne Gore i Hrvatske, učestvovala su na bilateralnim i multilateralnim sastancima kako bi raspravljale o odabranim predmetima ratnih zločina i razmjenjivale dokaze između institucija. Tri žene čelnice entitetskih i kantonalnih ministarstava pravde osposobljene su za probleme ilegalne trgovine oružjem. Konačno, izrađene su standardne operativne procedure za besplatnu pravnu pomoć, izrađen je priručnik i paketi obuke za izgradnju kapaciteta ministarstava pravde u BiH i pružatelja besplatne pravne pomoći da adekvatno odgovore na slučajeve seksualnog nasilja u sukobu i rodno uslovljenog nasilja.

UN je podržao mrežu organizacija civilnog društva koje vode sigurne kuće (Sigurna mreža), a koja je direktno doprinijela reviziji zakona o nasilju u porodici u Republici Srpskoj. Kao rezultat toga, u septembru 2019. godine, Narodna skupština Republike Srpske usvojila je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Izmjene i dopune pružaju širu podršku i zaštitu preživjelima nasilja u porodice, na način što isključivo kriminaliziraju taj čin, proširuju definiciju nasilja u porodici na intimne partnere koji ne dijele domaćinstvo i uvode obavezu procjene rizika od strane policije, kao i usluge advokata za žrtve za one žrtve koje žele biti u pratnji osoba od povjerenja. Zakon također omogućava institucionalizaciju multidisciplinarnu saradnje i koordinacije na lokalnom nivou obavezujući lokalne pružatelje usluga na potpisivanje protokola o saradnji u odgovoru na nasilje u porodici i godišnje izvještavanje relevantnom entitetskom ministarstvu.

Uspješno su riješena 103 slučaja nasilja u porodici novim multisektorskim pristupom u 27 ciljnih općina/opština. Vlasti koje je kao partnere podržao UN usmjerili su se uglavnom na manje i siromašnije općine/opštine koje inače ne bi mogle uspostaviti strukturirani multisektorski odgovor. Pristup uslugama omogućen je preživjelima u marginaliziranim zajednicama u kojima ova vrsta podrške prije nije bila dostupna. Povećanje broja slučajeva direktna je posljedica boljeg funkcionisanja mehanizama upućivanja. Oko 36 pružatelja usluga (institucije) unutar sektora zdravstva, pravde i sigurnosti (policija) u 12 općina/opština revidiralo je i donijelo nove protokole

o saradnji u odgovoru na nasilje u porodici na lokalnom nivou. Ukupno je pregledano i usvojeno 11 protokola o saradnji kao odgovor na nasilje u porodici na lokalnom nivou u 11 općina/opština.

UN je 2019. godine uspostavio tri partnerstva ključna za uspostavljanje mehanizama osiguranja kvalitete i praćenja povezanih s pružanjem usluga žrtvama nasilja u porodici. Partnerstva s rodnim institucionalnim mehanizmima na entitetskom nivou trebala bi rezultirati razvijenim mehanizmima osiguranja i praćenja kvalitete za koordinirani odgovor na nasilje u porodici na lokalnom i kantonalnom nivou. Osim toga, partnerstvo s Ministarstvom unutrašnjih poslova FBiH će dovesti do razvijenih strateških dokumenata i alata koji će omogućiti bolju kvalitetu odgovora na slučajeve nasilja u porodici od strane policijskih službenika, kao i monitoring njegove kvalitete. Kod ukupno 89 djece povećana je svijest o rodnim ulogama i rodnoj diskriminaciji i nasilju. Nadalje, kod 477 žena, uključujući one koje pripadaju grupama u nepovoljnom položaju, unaprijeđena je informiranost i svijest o rodno uslovljenom nasilju, diskriminaciji i uslugama koje su im dostupne u njihovim lokalnim zajednicama.

Kako je program UN-a „Traženje zaštite, podrške i pravde za preživjele seksualnog nasilja povezanog sa sukobom u BiH“ imao četiri osnovne oblasti zdravstva, pravosuđa, zapošljavanja, sa stalnim fokusom na rješavanje problema stigme, u 2019. godini bilježi se detaljniji fokus na Program za ublažavanje stigme pokrenut u 2017. Nakon prvih zajedničkih međureligijskih propovijedi kao podrške preživjelima (i odbacivanje stigme za žrtve seksualnog nasilja u sukobu), tu je i dodatni pritisak na promociji ovog pristupa regionalno. Naime, podržano je Međureligijsko vijeće u organizaciji konferencije čiji je cilj smanjenje stigme za žrtve seksualnog nasilja u sukobu, okupljajući predstavnike Islamske zajednice, Srpske pravoslavne crkve, Katoličke crkve i Židovske zajednice iz BiH, Srbije, Hrvatske i Kosova*⁴.

Da bi pojačali ove napore kod međureligijskog dijaloga i diskusija, osnovna grupa od 30 lidera mladih održala je niz javnih događaja, direktno podržanih finansiranjem za inicijative iz zajednice, te je direktno uključila 90 građana u Bijeljini, Tuzli, Sanskom Mostu, Orašju, Prijedoru, Kozarskoj Dubici, Maglaju, Travniku, Foči, Banja Luci, Vitezu i Goraždu i obuhvatom od preko 22.000 ukupno. Nadalje, Ministarstvo zdravstva FBiH, uz podršku UN-a, nastavilo je proširivati popis lokacija (15 novih zajednica – Tuzlanski i Zeničko-dobojski kanton – Banovići, Gradačac, Kalesija, Srebrenik, Živinice, Tuzla, Breza, Doboje, Kakanj, Maglaj, Olovo, Tešanj, Vareš, Zenica, Žepče) i broj osoba specijaliziranih za usluge u zdravstvenim i psihosocijalnim institucijama podrške, a koji su osposobljeni prepoznati, odgovoriti i uputiti preživjele rodno uslovljenog nasilja i seksualnog nasilja u sukobu.

Zajednički program UN-a je zauzeo sveobuhvatan i multilateralan pristup pružanju podrške preživjelim žrtvama seksualnog nasilja u sukobu (CRSV) radi njihovog pristupa pravima. Sveobuhvatni cilj je poboljšati pristup pravdi preživjelima, osnažiti ih i na kraju podržati ostvarivanje njihovog prava na reparacije. Program je podržao Federaciju Bosne i Hercegovine i Brčko distrikt da uspostave vladine komisije s administrativnim kapacitetima za dodjelu statusa „civilnih žrtava rata – posebna kategorija“. Dodijeljeni status omogućuje prepoznavanje preživjelih i olakšava im pristup specijalizovanim uslugama i naknadama. Do sada je 110 preživjelih žrtava seksualnog nasilja u sukobu ostvarilo status i prava u FBiH i Brčko distriktu, dok se procjenjuje da 90 preživjelih žrtava seksualnog nasilja u sukobu ima status žrtve torture.

UN je u 2019. podržao nekoliko presudnih procesa revizije ljudskih prava na nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini. Ključnim ženskim pravima se bavio CEDAW Odbor, tokom razmatranja napretka u provedbi Konvencije u BiH. UN je dostavio dopunski izvještaj kako bi istaknuo ključna pitanja za unapređenje ovog ključnog sporazuma o ženskim pravima u BiH i pružio koordinirani odgovor na pitanja CEDAW Odbora tokom konstruktivnog dijaloga s vlastima. Uz ta postignuća, UN je tokom cijele godine podržavao podizanje svijesti o Zaključnim zapažanjima CEDAW-a u zemlji.

UN je značajno podržao gore navedeni Univerzalni periodični pregled (UPP) izradom „Sažetka nalaza UPP-a u oblasti rodne ravnopravnosti“. Nadalje, prethodno spomenuta sveobuhvatna revizija provedbe Pekinške deklaracije i Platforme za akciju podržana je konsolidiranom metodologijom za nacionalnu reviziju, olakšavanjem konsultacija s akterima, uključujući 60 organizacija civilnog društva iz 26 općina/opština i gradova BiH te izradom nacionalnog izvještaja o pregledu Peking +25. UN je podržao dijalog vlasti i predstavnika civilnog društva o ključnim prioritetima za ubrzanje ženskih prava i rodne ravnopravnosti na

⁴ *Reference na Kosovo treba shvatiti u kontekstu rezolucije Vijeća sigurnosti 1244 (1999)

subregionalnoj i regionalnoj razini, te izradu izvještaja foruma civilnog društva o Deklaraciji i Platformi za akciju za regiju UNECE-a: #Feministkinje žele promjenu sistema.

Štaviše, podrška UN-a Agenciji za ravnopravnost spolova u izradi prvog nacionalnog izvještaja GREVIO odboru o statusu provedbe Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) u BiH bila je presudna u pripremi ulaznih podataka i usklađivanju izvještaja svih nivoa u jedinstveni nacionalni izvještaj za GREVIO-u. S druge strane, UN je podržao izradu i dostavljanje alternativnog izvještaja za GREVIO kroz olakšavanje nacionalne platforme 22 organizacije civilnog društva, uključujući one koje predstavljaju marginalizirane grupe žena. Kao rezultat toga, izrađen je i dostavljen Alternativni izvještaj nevladinih organizacija o provedbi Istanbulske konvencije GREVIO-u, u kojem su istaknuti primjeri i iskustva žena, procesi zaštite i krivičnog progona i procesi pred entitetskim institucijama koji bi inače ostali nevidljivi u službenim izvještajima.

UN je 2019. izradio prvi Profil u oblasti rodne ravnopravnosti u zemlji (CGEP), u dogovoru s međunarodnim i nacionalnim partnerima. CGEP će poslužiti kao analitički i operativni dokument koji pruža solidnu procjenu ključnih izazova za rodnu ravnopravnost u kontekstu održivog razvoja u BiH, prepoznavanje rodni razlika u uživanju socijalnih i ekonomskih prava, kulturnih i političkih prava, kao i analizu temeljnih uzroka identificiranih izazova. Kako bi podržao vlasti u BiH u procesu prevođenja globalnih i EU normi i standarda u nacionalne politike i djelovanje, UN je izradio Rodni pregled za Bosnu i Hercegovinu: Stanje rodne ravnopravnosti i preporuke za provedbu GAP-a i EU GAP-a (Gender Brief), koji je komplementaran s Gender akcionim planom BiH 2018-2022, s ciljem da dodatno ojača poziciju gender institucionalnih mehanizama u pokretanju novih politika, intenziviranje provedbe postojećih te za lobiranje i zagovaranje.

U oblasti sektora sigurnosti, UN-ov Program kontrole kontejnera izradio je Smjernice o integrisanju spolova u jugoistočnoj Europi koje se provode u nacionalnim i regionalnim radionicama za povećanje svijesti, znanja i vještina o uključivanju rodni pitanja u rad agencija za provođenje zakona.

UN podržava volonterstvo kroz dva u potpunosti finansirana međunarodna UN volonterstva za mlade, doprinosi osnaživanju žena i uklanjanju nasilja nad ženama, koordinaciji i integrisanju rodne ravnopravnost, kao i zagovaranje i komunikaciju.

Zajedničko djelovanje UN-a (*Delivering as One*)

Tokom perioda provedbe u 2019. godini, UNCT nastavlja sa naporima na primjeni „Zajedničkog djelovanja“ (DaO) kako bi se osigurala koherentnost, izbjeglo dupliciranje i povećala sinergija u radu UN-a na nivou zemlje. U tom kontekstu, u martu 2019. organizovano je godišnje zasjedanje Zajedničkog upravnog odbora BiH i UN-a radi zajedničkog pregleda napretka u provedbi UNDAF-a za period 2015-2020. (Izveštaj o rezultatima UN-a za 2018. godinu) te pregleda i usvajanja najnovijih dvogodišnjih zajedničkih planova rada UN-a za period 2019-2020. Sjednica je također poslužila za razmatranje i raspravu o planiranoj Mapi puta za pripremu narednog Okvira UN-ove održive saradnje (Okvir saradnje) za BiH 2021-2025, kao i o napretku nacionalnog partnerstva za unapređenje Agende do 2030. u BiH.

UNCT je pokrenuo postupak izrade i formuliranja predstojećeg Okvira saradnje za BiH kao naredne strategije partnerstva između bh. vlasti i UNCT-a u pravcu ostvarivanja Agende do 2030. i Ciljeva održivog razvoja (SDG) u BiH. Naredni Okvir saradnje pokrivat će period 2021-2025. i pripremljen je u bliskom partnerstvu s vlastima u BiH, međunarodnim partnerima, privatnim sektorom, organizacijama civilnog društva i ostalim relevantnim akterima u BiH. U skladu sa standardnim UN-ovim procedurama planiranja, postupak je zahtijevao izradu Zajedničke procjene zemlje (CCA) koja je dovršena 2019. Kao sastavni i kritični dio UNCT-ovog procesa planiranja, glavni cilj CCA procjene je bio analizirati cjelokupni kontekst BiH i pružiti analitičku osnovu za diskusiju o sljedećim prioritetima Okvira saradnje u BiH.

Okvir saradnje se oslanja na opsežne konsultacije o Agendi za održivi razvoj do 2030. godine i SDG-ove u BiH koje su započete u aprilu 2017. godine. Konsultacije su katalizirale pripremu Dobrovoljnog izvještaja BiH o napretku u ostvarivanju SDG-a i nacrtu Okvira za SDG-e u BiH te informirali Zajedničku analizu stanja u zemlji od strane sistema UN-a. Imajući u vidu sveobuhvatan fokus na ranjivim grupama po svim prioritetima i ishodima Okvira saradnje u kontekstu SDG-a i napora da te grupe ne budu izostavljene, predviđa se šira saradnja i partnerstvo, uključujući grupe civilnog društva, nevladine organizacije, grupe u zajednici, institucije za ljudska prava, akademsku zajednicu, privatni sektor i međunarodne partnere. Time se očekivala veća iskorištenost kapaciteta i resursa, uključujući i finansiranje, u pravcu postizanja rezultata iz Okvira saradnje i ciljeva SDG-a u BiH. Okvir saradnje formalno je dostavljen Ministarstvu vanjskih poslova BiH na službeno odobrenje nakon niza uspješnih konsultacija sa svim nivoima vlasti, međunarodnom zajednicom i organizacijama civilnog društva.

Uz podršku UN-a, vlasti su izradile nacrt Okvira ciljeva održivog razvoja za Bosnu i Hercegovinu do 2030. godine. Zemlja je pripremila svoj prvi dobrovoljni izvještaj i predstavila ga s velikim uspjehom na Političkom forumu na visokom nivou krajem 2019. godine.

Finansijska tabela UNDAF-a po pojedinačnom stubu i ishodu

Stub/Ishod	2015-2016. UKUPNO	2017-2018. REALIZIRANO	2019-2020. PLANIRANO	2019. REALIZIRANO	2020 PLANIRANO	2015-2019. UKUPNO
PRVI STUB. Vladavina prava i sigurnost ljudi	61.933.368,00	29.183.740,00	58.423.976,00	39.827.827,46	52.774.813,52	130.944.935,46
Ishod 1.	10.575.208,00	10.830.352,00	28.930.000,00	23.877.650,83	37.682.239,30	45.283.210,83
Ishod 2.	3.072.279,00	7.454.387,00	12.456.778,00	4.364.009,30	7.070.158,31	14.890.675,30
Ishod 3.	48.285.881,00	10.899.001,00	17.037.198,00	11.586.167,33	8.022.415,91	70.771.049,33
DRUGI STUB. Održiv i ujednačen razvoj i zapošljavanje	46.272.388,00	56.763.101,00	45.577.601,00	26.267.854,00	35.598.264,00	129.303.343,00
Ishod 4.	28.092.065,00	28.668.555,00	21.493.917,00	11.234.035,00	16.520.999,00	67.994.655,00
Ishod 5.	11.126.292,00	13.185.524,00	11.994.102,00	6.101.198,00	8.352.818,00	30.413.014,00
Ishod 6.	7.054.031,00	14.909.022,00	12.089.582,00	8.932.621,00	10.724.447,00	30.895.674,00
TREĆI STUB: Socijalna uključenost: Obrazovanje, socijalna zaštita, dječija zaštita i zdravlje	30.492.138,00	16.630.993,00	14.356.875,00	8.731.444,74	7.976.471,69	55.854.577,74
Ishod 7.	2.041.977,00	831.779,00	1.295.000,00	897.408,00	527.880,00	3.771.164,00
Ishod 8.	722.130,00	188.374,00	331.000,00	79.659,00	160.000,00	990.163,00
Ishod 9.	15.023.899,00	8.056.800,00	6.137.375,00	3.147.686,78	3.151.508,17	26.228.385,78
Ishod 10.	582.900,00	2.378.067,00	3.135.000,00	2.519.194,00	1.300.000,00	5.480.161,00
Ishod 11.	12.121.233,00	5.175.974,00	3.458.500,00	2.087.496,96	2.837.083,52	19.384.703,96
ČETVRTI STUB: Osnaživanje žena	6.069.757,00	3.314.639,00	5.059.000,00	2.497.047,28	5.203.607,90	11.881.443,28
Ishod 12.	2.642.293,00	907.097,00	3.388.000,00	1.069.915,84	2.492.920,40	4.619.305,84
Ishod 13.	3.427.464,00	2.407.542,00	1.671.000,00	1.427.131,44	2.710.687,50	7.262.137,44
UKUPNO (USD)	144.767.652,00	105.892.474,00	123.417.452,00	77.324.173,48	101.553.157,11	327.984.299,48